

SOSYAL DEMOKRAT REFAH DEVLETLERİNİN ENGELLİLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALARI: İSVEÇ ÖRNEĞİ

*Turgut ÇILGIN**

Özet

Dünya genelinde engelli insanlara yönelik sosyal refah politikaları yürütülmektedir. Bu politikalar ülkelerin benimsediği sosyo-ekonomik anlayışlara ve ülkenin ekonomik gücüne göre değişiklikler göstermektedir. Devletlerin sosyal refah politikaları, günümüzde dezavantajlı gruplar için hayati önem arz etmektedir. Dezavantajlı gruplar içerisinde belki de en savunmasız olan grup engelli insanlardır. Bu çalışmada Esping-Andersen'in sınıflandırmasına göre Sosyal Demokrat Refah Rejimleri grubunda yer alan İsveç'in engelli insanlara yönelik sosyal refah politikalarının başarılı olduğu noktalar ve devam eden sorunlar literatür taraması yapılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda genel anlamda başarılı uygulamaların olduğu görülse de, özellikle engelli kadınların cinsel taciz, tecavüz ve şiddet gibi problemler yaşadıkları ve bu problemlerin ilgili birimlere iletilmesi noktasında iletişim sıkıntısı yaşandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İsveç Engelli Politikaları, Sosyal Politika, Refah Devleti,

DISABILITY POLICIES IN SOCIAL DEMOCRATIC WELFARE STATES: THE SWEDISH STATE'S POLICIES FOR PERSONS WITH DISABILITIES

Abstract

Social welfare policies for people with disabilities are carried out around the world. These policies vary according to the socio-economic understanding adopted by the countries and the economic power of the country. Social welfare policies of states are of vital importance for disadvantaged groups today. Perhaps the most vulnerable group among disadvantaged groups are people with disabilities. In this study, the successful points and ongoing problems of Sweden's social welfare policies for disabled people, which is in the Social Democratic Welfare Regimes group according to Esping-Andersen's classification, were examined by literature review. As a result of the research, although it is seen that there are successful practices in general, it has been observed that especially disabled women experience problems such as sexual harassment, rape, and violence, and there is a communication problem in communicating these problems to the relevant units.

Keywords: Swedish Disability Policies, Social Policy, Welfare State,

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD, Kocaeli Türkiye, e-mail: 205221021@kocaeli.edu.tr
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1629-9759>

Giriş

İnsanlar için en önemli refah unsurlarının başında şüphesiz sağlıklı olmak yer alır. Hayatı sıkıntısız bir şekilde yaşayabilmek için vücut ve ruh sağlığının optimum düzeyde olması gerekir. Bu bütünlüğü bozacak en ufak bir aksaklık, insanların yaşam kalitelerinin bozulmasına, zorlaşmasına ve hatta sonlanmasına kadar varabilecek tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Günümüzde gerek doğuştan, gerekse sonradan bazı hastalıklar, iş kazaları, trafik kazaları ve benzeri tehlikeli durumlar neticesinde milyonlarca insan bedensel ve ruhsal bütünlüklerini yitirerek yaşam kalitelerini ve refahlarını kaybetmektedirler. Bu durum toplumsal yaşam akışı içerisinde vücut bütünlüğünü veya yeti bütünlüğünü yitirmiş insanların aleyhinde birçok alanda eşitsizlikler doğurmaktadır. Dezavantajlı gruplardaki insanların sosyal yaşama normal insanlar düzeyinde katılabilmelerinin, refah devletlerince sağlanması gerektiğinin farkındalığına varılması gerekmektedir. Engelliler dezavantajlı grup içerisinde desteğe en çok ihtiyacı olan insanlardır. Birleşmiş Milletler (UN) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi uluslararası kuruluşlar tarafından geçmiş 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne kadar uzanan ciddi çalışmalar neticesinde günümüzde bu farkındalığın tam anlamda istenen düzeyde olmasa dahi devletlerin yasal mevzuatlarında yerini aldığı, sosyal güvenlik ve mekânsal erişim boyutu ile ilgili çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Bu hakların ve farkındalığın sağlanmasında refah devletlerinin sosyal politikaları ile beraber engelli sivil toplum kuruluşlarının çabaları mücadeleye hem yön vermiş hem de güç katmıştır. Günümüzde de bu sivil toplum kuruluşları etkin bir şekilde engelli insanların sosyal hayatta engelsizce var olabilmelerinin önündeki hukuki veya fiziki engellerin kaldırılması yönünde ve sosyal toplum ile entegrasyonlarının sağlanması adına yoğun gayretler göstermeye devam etmektedirler.

Bu mücadelenin en büyük ayağı refah devletlerinin sosyal politika uygulamaları ile beraber toplumun farkındalığıdır. Toplumun engelliler ve engellilik konusunda bilinçlenmesi mücadeleyi daha kısa sürede başarıya ulaştıracak ve bu başarının sürdürülebilirliğini sağlayacaktır. Toplumsal bilincin ve farkındalığın oluşmasının önündeki en büyük engeller ise ön yargı ve empati yoksunluğudur. Bu farkındalıkların yanı sıra devletlerin sosyal refaha olan bakış açıları ile beraber ekonomik ve siyasi sistemleri de bu mücadelenin başarısını etkileyen çok önemli etkenlerdir. Dünyada farklı ülkelerde farklı şekillerde ekonomik ve siyasi anlayışa sahip refah devleti sistemleri bulunmaktadır. Benimsenen bu refah devleti anlayışları sonucunda o ülkenin sosyal politikaları da değişiklikler göstermektedir. Bu nedenle çalışmada Esping-Andersen¹ tarafından sınıflandırılan üç ekolden yola çıkarak bir sosyal demokrat modeli ülkesi olan İsveç'in engellilere yönelik sosyal politikaları incelenmiştir. Öncelikle, literatür taraması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda, sosyal politika, refah devleti ve engellilik kavramları hakkında bilgiler vererek, sosyal demokrat bir sosyal refah devleti olan İsveç'in, toplumun en korunmasız dezavantajlı gruplarından olan engellilere yönelik sosyal politikalarının, sosyal demokrat refah devletleri modeli kriterlerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Sosyal Politika

Sosyal politika, ekonomi ile sosyal yaşamın kesiştiği ortak alanlarda etkin olan, ekonomi bilimi ile toplum bilimi arasında yer alan ama bunlardan bağımsız olan ve daha çok politika üretme yönü ağır basan yeni bir disiplin olarak işlev görmektedir. Ekonomik işleyişin etkilediği insanlar arası ilişkileri bütüncül bir toplumsal bakış açısı ile inceler. Sosyal politikanın konularını, ekonomik hadiselerin birey ve toplum yaşamı üzerinde oluşturduğu etkiler ve sosyal sorunlar oluşturur. Bu açıdan sosyal politika sosyoloji ile ekonomiyi buluşturmakta ve toplumsal gerçeklerin ekonomiye dair taraflarını bütüncül bir şekilde ele almaktadır.²

Dar anlamda sosyal politika, yalnızca çalışma hayatını, dolayısıyla işçi sınıfını ele alan ve temel olarak işçi ile işveren arasındaki çatışmaların çözümünü amaçlayan politikalar.³ Sosyal politika

¹ Gosta Esping-Andersen, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Policy Press, Cambridge, 1990, s.1

² H. Sami Güven, *Sosyal Politikanın Temelleri*, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2001, s.5-8

³ Osman Tezgel, *Sosyal Politika*. Türk-İş Sendikacılık Akademisi Ders Notları 2, Aydoğdu Ofset, Ankara, 2013, s.1

geniş anlamda ise; adalet, eşitlik ve sosyal vatandaşlık fikrinden hareketle devletin toplumun ortak menfaatlerini ve toplumun tüm kesimleri arasında barışı ve dengeyi sağlaması gerektiğine inanır.⁴ Geniş kapsamdaki sosyal politikanın hedefi dezavantajlı grupların sosyal ve ekonomik bakımdan yaşam kalitelerinin iyileştirilmeleri amacıyla yönelik olarak, toplumun sosyal ve ekonomik açıdan temel haklarından ve özgürlük kavramından yola çıkarak sosyal eşitliği ve adaleti sağlamaktır.⁵ Ekonomik sahada cereyan eden gelişmelerin neticelerinin topluma ve bireye olan etkilerini ele alan sosyal politika, sosyal ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan sorunları inceleyerek, sosyal sınıflar arasındaki yaşam kalitesini ve refahı etkileyen eşitsizlikleri minimize etmeye dair politikalar üretir. Geniş anlamda sosyal politika, toplumun tüm kesimlerinin sağlıklarından eğitimlerine, güvenliklerinden hak ve özgürlüklerine varana kadar tüm sosyal haklarının, ekonomik haklarının, demokratik haklarının ve insan haklarının hukuk zemininde sağlanması için gayret gösterir.⁶ Gerhard Kessler ise kavrama başka bir pencereden bakarak, sosyal politikanın sosyal sınıfların eylemleri, çelişkileri ve mücadelelerine karşılık olarak devletin kendi varlığını ve hukuk düzenini ayakta tutmak ve sürdürmek için uyguladığı politikalar şeklinde tanımlamıştır.⁷

Sosyal politika, toplum yapısının problemsiz bir şekilde sürdürülmesi ve sistemin aksamaması için çok önemli bir etkidir. Sosyal politikaların yürütülmesini ve gelecek zamanlarda da sürdürülebilmesini sağlayacak olanlar bireylerdir. Son yıllarda Batı toplumlarında uygulanmaya başlanan sosyal politikaların en önemli gayesi tarafları ve toplumu birbirleriyle uyumlu hale getirmektir. Bu yeni anlayış sisteminde bireylerin yükümlülükleri açıkça, içerisinde yer aldığı sosyo-politik çevresinin niteliğini yükseltmektedir.⁸

1.2. Refah Devleti

Refah devleti kavramı dar anlamda refah devleti ve geniş anlamda refah devleti olmak üzere iki tür bakış açısıyla ele alınmıştır. Kavrama dar perspektiften yaklaşanlar, refah devletini, devlet gelirlerinin toplumun tüm grupları arasında adil dağıtımını ve muhtaç durumdaki dezavantajlı gruplara sağlanan aynı ve nakdi destekler gibi klasik şekilde toplumsal hayata destek olma açısından değerlendirmektedir. Bunlara ilave olarak konut ve barınma desteğini bu klasik değerlendirmenin içerisine dahil edenler de bulunmaktadır. Kavrama geniş bir perspektiften yaklaşanlar ise, genellikle politik ekonomi ekseninde devletin ekonomiyi yönetme ve organize etme şeklindeki daha üst ve kapsayıcı rolüne işaret ederek tanımlamaktadır. Refah devletini geniş bir bakış açısı ve perspektif ile değerlendirenler, istihdamı, ücretleri ve genel makro-ekonomik sevk ve idareyi devlet kompleksinin bütüncül bileşenleri olarak kabul etmektedir.⁹

Günümüzün refah devletlerinin çoğu zorluklar yaşamaktadır. Refah hizmetlerinin ileri düzeylerde sürdürüldüğü Kuzey Amerika ve Avrupa ülkeleri, refah düzeyi yüksek olan ekonomilerinin farklılığını yaşamlarındaki pozitif yönlü değişimlerle gözler önüne sermektedir. Bununla beraber, Avrupa'lı refah devletleri, teknolojik ilerlemelerin vasıfsız çalışanlara olan talebi düşürmesine bağlı olarak artan işsizlik, vasıflı çalışanların yüksek maliyetleri ve bu etkenlerin uluslararası rekabette dezavantaj yaratmasından dolayı tehdit altındadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki emek piyasası daha esnek bir yapıya sahipken, Kıta Avrupası'nın emek piyasası daha katı bir karakterdedir. Bu nedenle bu ülkelerde vasıfsız çalışanlardan oluşan işsizlik, vasıflı çalışanların yüksek maliyetleri ve daha az bir vergi tabanından bahsedilebilir.¹⁰

Sosyal refahın devletin amacı, kendi başlarına hayatlarını idame ettiremeyen ve ihtiyaçlarını destek almadan gideremeyen yetimler, engelliler, yoksullar, akli dengeleri bozuk olanlar ve hastalar gibi bir toplumdaki tüm bireylerin sosyal, mali, sağlık gibi tüm temel gereksinimlerini karşılamaktır.

⁴ Meryem Koray, *Sosyal Politika*, İmge Kitabevi, Ankara, 2005, s.27-28.

⁵ Ömer Zühtü Altan, *Sosyal Politika Dersleri*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2006, s.4.

⁶ Güven, a.g.e., s.11.

⁷ Aziz Çelik, *Avrupa Birliği Sosyal Politikası ve Türkiye*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2014, s.17.

⁸ Abdulkadir Şenkal, *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul 2005, s.56.

⁹ Ghosta Esping-Andersen, a.g.e., s.5

¹⁰ Antony B. Atkinson, "The Economics Of The Welfare State In Today's World". *Int Tax Public Finance*, Volüm:15, 2008, s.3.

Piyasa ve aile gibi toplumsal kurumların bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumlarda, sosyal devlet tarafından sağlanan sosyal hizmetlere ihtiyaç duyulur.¹¹

1.3. Engellilik

İnsanları engelli olarak tanımlamanın en yaygın yollarından biri işlevsel sınırlamalara göre tanımlamaktır. Engelliliği tanımlamanın bu yolu, engelliliğin görememe, sağırılık veya bedensel yapıdaki diğer tür değişiklikler olarak anlaşıldığı tıbbi bir engellilik anlayışından kaynaklanmaktadır.¹² Bu tür bedensel ve zihinsel anlamda bir tanımlamaya biyolojik veya tıbbi tanımlama da denilmektedir. Sakatlığın kendisinin tıbbi ve biyolojik olarak nasıl bir engellilik haline geldiğine odaklanmaktadır.¹³ Bu modele göre engellilik müdahale ve tedavi edilerek düzeltilmesi gereken bir olgudur. Bu modele göre biyolojik beden, engelliliğin ana zeminidir.¹⁴ Sakatlığın sadece bireysel ve bedensel bir problem olarak tanımlanması ve algılanması olayın toplumsal ve sosyal yönünü görmezden gelmeyle eşdeğer bir bakış açısidir. Engelliliğin bu şekilde bireysel ve tıbbi boyuta küçültülmesi, engelli kişinin bu sorunu aşamayacağı karamsarlığına ve yalnızlık algısına yöneltmektedir.¹⁵ Tıbbi modele bir eleştirel yaklaşım olarak, 1970' li yıllarda İngiltere' de başka bir tanım ortaya çıktı. Genellikle sosyal model olarak adlandırılan bu tanıma göre engelliler için sorun yaratan şey çevredeki engellerdir.¹⁶ 1975'te, Ayrıştırma Karşıtı Ortopedik Sakatlar Birliği (UPIAS) tarafından düzenlenen toplantının birinci maddesi olarak, sakatlığın toplumsal koşullardan kaynaklı bir olgu olduğunun, sakat kişilerin izole halde tedavi edilmeleri yerine çevresel engellerin (fiziki ve psikolojik toplumsal engellerin) düzeltilerek, engelli bireylere uzman desteği sağlanarak engellerin ortadan kaldırılması gerektiği fikrini güçlendirmiştir.¹⁷ Çevrede engeller olduğu için, engelliliğe ilişkin sorunların sosyal modele göre çözülebilmesi de toplumsal yaşamdaki fiziksel ve zihinsel değişiklikler yoluyla olmaktadır.¹⁸ Sosyal model tanımının ana amacı sosyal ve kültürel ayrımcılıkların izini sürmek ve sosyal engellerin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Kendi özgün bağlamları gözetilerek engellilik ve bozukluk terimleri bu modele göre sırasıyla "Sosyal dışlanma" ve "Fiziksel sınırlama" olarak tanımlanmıştır.¹⁹ Bununla beraber, sosyal modelin engelli bireylerin hak ve hukuk mücadelesinde iyi bir etkisi olsa da, kısa süre içinde meselenin tıbbi yönünü geri plana atması ve engelliliği tanımlarken salt sosyal çevresel nedenlere odaklanması yüzünden eleştirilerin hedefi haline gelmiştir.²⁰ Bir taraftan engelliliğin sosyal modeli tıbbi bozukluğu göz ardı ederken, tıbbi modelin de engellilere yönelik ayrımcılığın sosyal taraflarını dışlaması, engelliliğin sosyal ve bireysel tanımlarının aralarında ki kopukluğun ve ayrımcılığın başka bir kavramsal zemin üzerinden hareket ederek artmasını sağlamıştır.²¹

Engellilik, bir birey ile çevresi arasında ortaya çıkan bir mesele olarak anlaşılır. Dolayısıyla bir engellilik ne bireysel bir özelliktir (tıbbi veya bireysel model) ne de çevreyle ilgili sosyal bir şeydir

¹¹ Charles Zastrow, (). "Introduction to Social Work and Social Welfare. Empowering People", Cengage Learning, Canada, 2015, s.2.

¹² Harlan Hahn & Angela Pool Hegamin, "Assessing Scientific Measures Of Disability". *Journal Ofdisability Policy Studies*, Volüm:12, Issue:2, 2001, s.1.

¹³ Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], "A Report On The Standard Of Living For The Disabled, Hearing İmpaired, Deaf And Visually İmpaired [Living Condition Survey 2005]", Stockholm, 2005, S.11.

¹⁴ Bill Hughes & Kevin Paterson, (). "The Social Model Of Disability And The Disappearing Body: Towards A Sociology Of İmpairment". *Disability & Society*, Volüm:12, Issue:3, 1997, s.328.

¹⁵ İdil Işıl Gül, "Engelliliğe Dayalı Ayrımcılıkla Mücadelede Hukukun Rolü" *Engellilik ve Ayrımcılık: Eğitimciler için Temel Metinler, Örnek Dersler* içinde, K. Çayır, M. Soran, M. Ergün (der.),Karekök Akademi, İstanbul, 2015, s.8.

¹⁶ Lars Grönvik, "Definitions of Disability in Social Sciences: Methodological Perspectives", *Doctoral dissertation*, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, 2007, s.12-14.

¹⁷ UPIAS & The Disability Alliance, *Fundamental Principles of Disability*, London, 1976, s.4.

¹⁸ Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], a.g.m., s.11.

¹⁹ Tom Shakespeare, "The Social Model of Disability". (Ed. Lennard J. Davis) *The Disability Studies Reader*. Routledge. New York, 2010, s.268.

²⁰ Mike Oliver, "The Social Model Of Disability: Thirty Years On". *Disability & Society*. Volüm:28, Issue:7, 2013, s.1025.

²¹ Lars Grönvik, "Definitions Of Disability İn Social Sciences: Methodological Perspectives", Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, 2005, s.14.

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

(sosyal model). Bunlardan ziyade engellilik bir olgunun açıklamasıdır. Bu tanımlamalara karşılık refah devleti ve refah sistemi içinde üçüncü bir tanım olarak idari tanım ortaya çıkmıştır.²²

İdari tanım, engelliliğin yasal veya idari tanımlar eşliğinde tanımlanmasıdır. Böyle bir tanım, refah yardımlarının engellilere dağıtımında belirlenen kıstaslardan kaynaklanmaktadır. Destek almaya uygun olan ve olmayan kişileri belirlemek için, devlet mevzuatı genellikle belirli bir fayda ile ilgili olarak neyin engellilik olarak kabul edildiğinin tanımlarını içerir.²³ Engelliliği tanımlamanın bu yolu, refah sistemleri arasında büyük farklılıklar gösterir, ancak aynı zamanda belirli bir sistem içinde de değişiklikler gösterebilmektedir. Farklı faydaların farklı uygunluk kriterleri vardır ve bu da çok çeşitli tanımları meydana çıkarır.²⁴ Engelliliğin bir azınlık grubu olarak algılanması ise engellilik çalışmalarına ayrı bir kulvar daha açmıştır.

Hahn'ın yaptığı sosyo-politik engellilik tanımlamasına göre; engellilik kişi ve çevresel faktörler arasındaki etkileşimin bir sonucudur. Bu nedenle engellilere karşı her türlü alçaltıcı davranış ayrımcılık kabul edilmektedir.²⁵ Harlan Hahn tarafından geliştirilen bu anlayışta, engelin tıbbi seviyesi ve buna bağlı toplumun engellilere yaklaşımları karşısında, engelliliğin bireysel ve politik bir kimlik olarak kabul edilmesi amaçlanmıştır. Engellilerin toplum nezdinde değersizleştirilen fiziksel farklılıklarının bu anlayış ile politik bir kimliğe dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Kronik yeti yitimlerinin engellilerin çalışma hayatına katılımları için bir dezavantaj olması üzerinden, azınlık modelini sosyo-ekonomik anlamda politikleştirmiştir. Mevcut koşulların tamamen sakatlığı olmayan kişiler için avantaj sağladığını, politik direnme ile engelliler adına eşitliğin sağlanabileceğini savunmuştur. Engelliliğin azınlık grubu olarak her türlü tedavi yaklaşımına karşı durmakla birlikte bir sakatlıktan onur duyma tavrı takınmaya sevk etmektedir. O'na göre engelliler için engelleri ile yaşamak bir avantajdır ve engelleri onlara bir kimlik oluşturmaktadır. Bedensel engellerinin olumsuz bir durum olduğu görüşüne karşı çıkmaktadır.²⁶

Son engelli tanımı ise öznel bir tanımdır. Bu, kişinin kendisini engelli olarak algılaması anlamına gelir. Dolayısıyla, bu tanıma göre, 'engelliler' kategorisine dahil edilme kişinin kendisini tanımlaması sonucu oluşan kişisel isteğine bağlıdır. Bu yaklaşım, engelliler kategorisine ait olarak kişinin öznel bir tanımı ile sonuçlanır.²⁷ İsveç İstatistiklerinin engellilerin işgücü piyasasındaki durumunu izlemesinde de öznel tanım uygulanır.²⁸ Farklı engel türleri ve sakatlıklar vardır. Kavramların tanımları hem siyasi bağlamlarda hem de araştırmada çeşitlilik göstermiştir ve algılar hangi ismin tercih edilebilir olduğu konusunda farklılıklar göstermektedir. İsveç Ulusal Sağlık ve Refah Kurulu'nun terminolojisinde engellilik; fiziksel veya zihinsel sağlığın bozulması anlamına gelir.²⁹

Mart 2021'de Avrupa Komisyonu, 2021-2030 engelli hakları Stratejisini kabul etmiştir. Strateji, engelsiz bir Avrupa'ya giden yolu açan ve engellileri haklarından yararlanabilmeleri ve topluma ve ekonomiye tam olarak katılabilmeleri için güçlendiren önceki Avrupa Engellilik Stratejisi 2010-2020'nin sonuçlarına dayanmaktadır. Bu sonuçlara göre; geçtiğimiz on yılda kaydedilen ilerlemeye rağmen, engelli kişiler hala önemli engellerle karşı karşıyadır ve daha yüksek bir yoksulluk ve sosyal dışlanma riskine sahiptir.³⁰

²² Grönvik, a.g.m., 2007, s.12-14.

²³ Marianne Hedlund, "Disability As A Phenomenon: A Discourse Of Social And Biological Understanding", *Disability & Society*, Volüme:15, Issue:5, 2000, s.8.

²⁴ Lars Grönvik, "Defining Disability: Effects Of Disability Concepts On Research Outcomes", *International Journal Of Social Research Methodology*, Volüme:12, Issue:1, 2009, s.3.

²⁵ Harlan Hahn, "Antidiscrimination Laws and Social Research on Disability: The Minority Group Perspective", *Behavioral Sciences and the Law*, Volüme: 14, 1996, s.1.

²⁶ Anna Bruce, *Which Entitlements And For Whom? The Convention On The Rights Of Persons With Disabilities And Its Ideological Antecedents*, Printed by Media-Tryck, Lund University, Sweden, 2014,

²⁷ Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], a.g.m.,

²⁸ Grönvik, , a.g.m., 2009, s.4.

²⁹ National Center for Women's Peace, [NCK], "Report On Violence Against Women With Disabilities", *Uppsala University Academic Hospital, National Women's Peace Center*, Uppsala, 2013, s.1.

³⁰ European Commission. "Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030". *Employment, Social Affairs & Inclusion*, 2021a.

1.4. Esping Andersen Sosyal Refah Devletleri Sınıflandırması

Esping-Andersen, modern sanayileşmiş kapitalist toplumların politika alanına ve kurumsal yönlerine odaklanmaktan daha ziyade, ağırlıklı olarak sosyal tabakalaşma, sosyal haklar, kaynakların dağılımı, çalışma hayatı ve istihdamın evrimi gibi daha gerçekçi temel konularda ki gerçek göstergeler üzerinden, refah kapitalizminin üç modelinin sınıflandırmasını yapmıştır.³¹

Karşılaştırmalı bir yaklaşımla her biri kendine özel örgütlenme mantığı, tabakalaşma ve toplumsal bütünleşme şekillerine sahip, oldukça çeşitlilik arz eden refah devletlerini sınıflandırarak üç rejim türünü tanımlamıştır. Bu sınıflandırmaya göre üç farklı refah rejimi;

1-Muhafazakâr model (İtalya, Almanya, Avusturya, Fransa ve Belçika)

2-Liberal refah modeli (Avustralya, Kanada, Japonya, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletleri),

3-Sosyal demokrat model (İsveç, Norveç, Finlandiya, Danimarka, Hollanda) olarak sınıflandırılmıştır.

Bu sınıflandırmada bir ülke üç sınıfın da özelliklerini taşıyabilmektedir. Hiçbir devlete salt bir grup çerçevesi çizilemez. Örneğin sosyal demokrat bir ülke aynı anda liberal ve muhafazakâr-korporatist modelin özelliklerini de taşıyabilir. Sınıflandırma Tablo-1 de görüldüğü gibi belli ağırlık puanları çerçevesinde baskın olan özelliklere göre yapılmıştır.³² (Andersen, 1990: 73-74).

Tablo 1: Refah devletlerinin muhafazakâr, liberal ve sosyal demokrat olarak sınıflandırması.

Rejim Karakterinin Görünümü	Muha fazakâr	Kümülatif Puan	al Liber	Kümülatif Puan	Sosyal Demokrat	Kümü latif Puan
Kuvv etli	Alman	8	ABD		İsveç	8
	Avust	8	Kanad		Danimar	8
	Fransa	8	İsviçre		Norveç	8
	Belçik	8	Japon		Finlandi	6
	İtalya	8	Avustr		Holland	6
Orta	Finlan	6	Fransa	8	Avustral	4
	İrland	4	Hollan	8	Belçika	4
	Japon	4	Alman	6	Kanada	4
	Hollan	4	Danim	6	Almany	4
	Norve	4	İngilte	6	Yeni	4
Hafif	Kanad	2	İtalya	6	İsviçre	4
	Danim	2	Avust	4	İngiltere	4
	Yeni	2	Belçik	4	Avustur	2
	İsveç	0	Finlan	4	Fransa	2
	İsviçre	0	İrland	2	İrlanda	2
	İngilte	0	Yeni	2	Japonya	2
	ABD	0	İsveç	0	İtalya	0
	Avustr	0	Norve	0	ABD	0

Kaynak: Esping-Andersen, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, 1990, s. 74

Tablo 1’de muhafazakârlık, liberalizm ve sosyalizm için kümülâtif özet puanlar sunulmuştur. Bu puanlamanın çıkartılması öncesinde bir dizi ön hesaplamalar yapılmıştır. Puan ne kadar yüksekse, sırasıyla muhafazakârlık, liberalizm ve sosyalizm derecesi o kadar yüksektir. Tablo ayrıca, rejimin karakterini gösterme derecesine göre yüksek, orta ve düşük kümelere ayrılmıştır. Yaşlılık aylıkları, hastalık yardımları ve işsizlik sigortası gibi sosyal hakların metalaşma oranları hesaplanmıştır. Korporatizm, devletçilik, piyasa etkisi, evrenselcilik ve fayda eşitliği alanlarında puanlama yapılmıştır. Rejim kümelerinin ne ölçüde var olduğunu belirlemeye yönelik sıfır derece korelasyon matrisi

³¹ Ghosta Esping-Andersen, a.g.e., s.222.

³² Ghosta Esping-Andersen, a.g.e., s.73-74.

kullanılmıştır. Refah devleti için tabakalaşma niteliklerinin iki değişkenli korelasyon matrisi çıkarılmıştır. Rejimlerin var olabilmesi için, rejimi tanımlayan belirli özellikler arasında güçlü bir ilişki olması gerekir. Bunlar alternatif rejimlerin nitelikleriyle negatif olarak ilişkilendirilmeli veya ilişkisiz olmalıdır.³³

1.4.1. Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Özellikleri

Sosyal demokrat refah rejimleri, devlet ile piyasa arasında, işçi sınıfı ile orta sınıf arasındaki bir kutuplaşmaya karşıdır. Temel ihtiyaçların eşitliğini, başka yerlerde uygulanan şekli karşılaştırarak değil, mümkün olan en yüksek standartlarda eşitliği teşvik edecek bir refah devleti amaçlanmıştır. Bu, hizmet ve faydaların standardının, orta sınıfın en ayırt edici zevkleriyle bile orantılı seviyelere yükseltilmesi anlamına geliyor. Bu sisteme göre, eşitlik, tüm çalışanların, toplumdaki daha iyi durumda olanların yararlandığı hakların kalitesine tam erişimleriyle sağlanır. Sistem, emeğin metalaşmasının olmadığı sistem ile evrenselci sistemin programlarının bir karışımına dönüşmüştür. Böylelikle, beden gücü ile çalışanlar, maaşlı beyaz yakalı memurların haklarına benzer haklardan yararlanmaktadır. Tüm katmanlar tek bir evrensel sigorta sistemi altında toplanmıştır. Sosyal yardımlar kazançlara göre derecelendirilir. Bu model piyasayı sınırlandırır ve piyasa ile devlet arasında, refah devleti lehine bir dayanışma inşa eder.³⁴

Bu tip rejimler korporatist ikame modelinin aksine, ailenin yardım etme kapasitesinin tükenmesini beklemek yerine, ailenin maliyetlerini önceden toplumsallaştırır ve devlet güvencesinde ele alır. Ailedeki bağımlılığı en üst düzeye çıkarmak değil, bireysel bağımsızlık kapasitesini artırmayı hedeflemektedir. Bu anlamda model, liberalizm ile sosyalizmin kendine özgü bir birleşimidir. Çocuklara, yaşlılara ve çaresizlere bakmanın doğrudan sorumluluğunu alan bir refah devletidir. Yardım transferini çocuğun velisi durumundaki ebeveynine değil direk çocuğa aktarır. Buna göre, sadece ailenin ihtiyaçlarına hizmet etmek için değil, aynı zamanda kadınların ailesine bağlı olmadan serbestçe kendi işlerini seçmesine izin vermektedir. Buna karşılık muhafazakar gelenekte, kadınların çalışmaktan caydırıldığı, liberal sistemde toplumsal cinsiyet kaygılarının piyasanın kutsallığından daha az önemli olduğu bilinmektedir. Sosyal demokratik rejimin belki de en göze çarpan özelliği, refah ve çalışmayı kaynaştırmasıdır. Tam istihdam garantisine gerçekten bağlıdır ve tamamen kazanılmasına çalışır.³⁵

2. İsveç Sosyal Demokrat Refah Devleti

Refah devletince yürütülen sosyal haklardan bütün bireylerin eşit bir şekilde faydalanması esasına dayanan bir model olan, İsveç Modeli'nin ortaya çıkışına dair değişik iddialar vardır. Kimileri 1930'lu yıllarda Sosyal Demokrat Parti'nin iktidara gelmesini başlangıç olarak değerlendirmişlerdir. Kimilerine göre ise, İsveç Modeli Refah Devletinin doğuşunu 1890'lara dayandırabiliriz.³⁶ Sermaye, işgücü, devlet, ve dayanışma örgütlerinin ahenkli birlikteliği ve devletin müdahaleleri ile ücret politikalarının uyumlu işleyişi neticesinde İsveç Modeli, ekonomik anlamda büyüme ve adalet anlamında eşitliği sağlamıştır.³⁷ İsveç'te on dokuzuncu yüzyılda başlayan ve yirminci yüzyılın ilk çeyreği sonunda doruk noktasına varan sosyo-ekonomik yapılanma süreci İsveç toplumunu tarım toplumundan sanayi toplumuna dönüştürmüştür. Bu dönüşüm esnasında, özellikle istihdam alanında sıfır işsizlik hedefine yönelik sosyal ve ekonomik politikalar sayesinde, İsveç'te bugün dünyaca örnek gösterilen refah devletinin temelleri atılmıştır. Refah devletinde, bireylerin sosyal korumasının sağlanması; işgücü piyasasına yönelik sosyo-ekonomik koruyucu politikalar, sağlıklı ve sürdürülebilir bir sosyal sigorta sisteminin kurulması, toplumun tüm kesimlerini kapsayan bir sosyal hizmetler

³³ Ghosta Esping-Andersen, a.g.e., s.49, 52, 69, 75.

³⁴ Ghosta Esping-Andersen, a.g.e., s.26-27.

³⁵ Ghosta Esping-Andersen, a.g.e., s.28

³⁶ Lennart Magnusson, "Swedish Model In Historical Context", *Kobe University Economic Review*, Volüme: 52, 2006, s.1-9.

³⁷ Assar Lindbeck, "The Swedish Experiment", *Journal of Economic Literature*, Volüme: 35, 1997.

ÇILGIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

sisteminin sürdürülebilir kılınması ve küresel ekonomik arenada rekabet edebilecek güce sahip bir ekonominin oluşturulması gibi politikaların bir kombinasyonu ile başarılmıştır.³⁸

2.1. Sağlık Sistemi

İsveç sağlık hizmetler sistemi ulusal, bölgesel ve yerel olmak üzere üç seviyeden müteşekkildir. 1982 Sağlık ve Tıbbi Hizmetler Yasası, İsveç'te yaşayan herkesin iyi sağlık hizmetlerine erişimini sağlama sorumluluğunun il meclislerine, bölgelere ve belediyelere ait olduğunu belirtir. Kanun, il meclislerine ve belediyelere sağlık hizmetlerinin organizasyonu ile ilgili olarak hatırı sayılır özgürlük tanımak üzere tasarlanmıştır. Devlet, Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı aracılığıyla, genel sağlık hizmetleri politikasından ve finansmanından sorumludur. 290 belediye, yaşlıların ve engelli kişilerin bakım ve barınma ihtiyaçlarını yasal olarak karşılamakla yükümlüdür. Herkese açık ve özel sektöre ait sağlık tesisleri bulunur, ancak bunlar genellikle kamu tarafından finanse edilmektedir. Sağlık, tıbbi bakım ve halk sağlığı alanlarıyla doğrudan ilgilenen sekiz ana devlet kurumu vardır. Bunlar: Ulusal Sağlık ve Refah Kurulu, Tıbbi Sorumluluk Kurulu (HSAN), İsveç Sağlık Teknolojisi Değerlendirmesi Konseyi (SBU), Tıbbi Ürünler Ajansı (MPA), (TLV), İsveç Sağlık ve Bakım Hizmetler Ajansı, Ulusal Halk Sağlığı Enstitüsü, İsveç Sosyal Sigorta Kurumudur.³⁹

Bunlarla birlikte, yerel yönetimlerde bir “belediye sosyal kurulu” oluşturulmuştur. Belediyelerin sosyal kurulları;

- Belediye sınırları içerisinde ki yaşam koşullarını inceler ve araştırır,
- Belediyenin yürüttüğü sosyal hizmetler hakkında vatandaşları bilgilendirme çalışmaları yürütür,
 - İyi yaşam koşullarını geliştirmek için fırsatlar yaratır,
 - İhtiyaç sahiplerine ve ailelerine bakım hizmeti verir,
 - Muhtaç insanları gözetir ve destek verir,
 - Her türlü bilgilendirme, danışmanlık hizmeti verir,
 - Bireyin, yaşam koşullarının iyileştirilmesi için çalışır.
- Çocuklar, gençler, yaşlılar ve engelliler gibi dezavantajlı gruplar için sosyal çevrenin uygun hale getirilmesi ve yaşam koşullarının kalitesinin artırılması için çalışır,
- Toplumun, özellikle de dezavantajlı bireylerin, istihdam edilmeleri, konut edinmeleri ve eğitimini sürdürmeleri için destek olur.

Belediyelerde, yetişkin engelli ve psikiyatrik hastalığı olanlar için mesleki rehabilitasyon merkezleri aktif olarak görev yaparlar. Bu merkezlerde, el becerisine ve yeteneğine dayalı bir takım faaliyetler yürütülmektedir. Bu faaliyetlerin diğer gayeleri ise bir taraftan engellilerin gelir elde etmesi, üretim ve çalışma alanında var olmaları ve diğer taraftan özgüvenlerini kazanmalarınıdır.⁴⁰

2.2. İsveç'in Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları

İsveç'te “engellilik” çevredeki engelleri ve sınırlamaları adlandırmak için kullanılır. Bu nedenle, eski tanım çerçevesinde, bir kişi sakat veya engelli olabilir. Ancak, Ulusal Sağlık ve Refah Kurulu'nun yeni tanımlaması ile engellilik artık bireysel bir özellik değildir. Engellilik denilince, bireylerin sakatlıkları hakkında değil, bunun yerine sakat bireyin sosyal yaşama katılmasını engelleyen, engelli ortamlar veya sosyal süreçler kastedilmektedir.⁴¹

³⁸ Süleyman Erdal, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2012, s.175.

³⁹ Doina Popescu Ljungholm, “Public Health System In Sweden”, *Agora International Journal Of Juridical Sciences*, Cilt:8, Sayı:1, 2014, s.1-2

⁴⁰ Urhan, a.g.m., s.11-14.

⁴¹ National Center for Women's Peace, [NCK], a.g.e., s.13.

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

İsveç Parlamentosu Riksdag, “Ayrımcılık Yasası”, “Eşitlik Ombudsmanı Yasası”, “Eğitim Yasası” ve “İşçilerin İşe Alım Yasası”nda "engellilik" kelimesinin "engeller" kelimesiyle değiştirilmesine karar verdi. Bu yeni tanımlama ile kişilerin uzuvsal veya zihinsel yetersizliklerinin değil, çevredeki engellerin asıl problemi oluşturduğu ve sakat bireylerin bu çevredeki engellerden dolayı engellendikleri kabul edilmiş oldu. Değişiklikler ile birlikte, engelli kişiler için sosyal hayata yetersiz erişim, yeni bir ayrımcılık biçimi olarak kabul edildi. Yetersiz erişilebilirlik kavramı; bir işletmenin, herhangi bir tıbbi sakatlığı olan kişinin, hiç bir sakatlığı olmayan kişilerin yararlandığı koşullardan yararlanmasını sağlamak için erişilebilirlik için makul önlemler alınmaması nedeniyle, engelli bir kişinin dezavantajlı bir konuma düştüğü durum olarak tanımlanmıştır.⁴²

Daha açık bir ifade ile erişilebilirlik; bilgiye, ürünlere, hizmetlere ve ortamlara erişmek söz konusu olduğunda farklı engel türlerine sahip kişilerin de diğer sağlıklı kişiler gibi bu unsurlara erişebilmeleri ve kullanabilmeleri anlamına gelir. Buna engelli bireylerin sosyal hayata katılımını ve eşitliğini sağlayan her şey dahildir. Engellilik, başka bir deyişle, bedensel veya zihinsel kısıtlamaları olan kişilerin de bir işte çalışabilmeleri için çalışma ortamında yer alan engellerin kaldırılmasını ifade eder.⁴³

İsveç’te engelliliğin tanımı görece değişiklik göstermekte ve bir gruba kimlerin dahil olduğunu etkilemektedir. İsveç’te bireylerin kendini engelli olarak kabul edip etmediklerine göre kayıtlarda ki sayılar değişebilmektedir. Bedensel engeli olduğu halde kendisini engelli olarak kabul etmeyen ve bu nedenle rakamlarda yer almayanlar olduğu gibi, bazı iç hastalıklar sınıfına giren kronik hastalıklarından dolayı engelli olarak kayıtlarda yer alanlar da bulunmaktadır. Bu tamamen tanımlamalar ve bireysel kabullerle ilgili göreceli bir durumdur. Bu nedenle İsveç’te net bir engelli sayısının tespit edilmesi mümkün görülmemektedir. İsveç’te engelli kadın ve erkeklerin sayısı, kullanılan tanıma bağlı olarak yaklaşık 1,3 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir.⁴⁴ İsveç’te bedensel engelliliğin yanı sıra zihinsel ve psikolojik rahatsızlıklar, en yaygın engellilik şekli olarak tahmin edilmektedir. Yaklaşık 10 kişiden 4’ü, psikolojik rahatsızlıklarının olduğu tahmin edilmektedir. Yetişkin nüfustan, yaklaşık 1,9 milyon kişi okuma güçlüğü, yaklaşık 1,5 milyon kişi kronik mide ve bağırsak sorunları, yaklaşık 1.8 milyon kişi de kronik astım veya alerji problemiyle mücadele etmektedir. Ayrıca, yaklaşık 1,3 milyon kişinin kollarında, ellerinde veya ayaklarında hareket kabiliyetinde azalma olduğu tahmin edilmektedir. 1,2 milyonun biraz üzerinde çalışma çağındaki kişi şiddetli ağrılarla yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Çalışma çağındaki bulunan yaklaşık 780 000 kişi kronik romatizma hastalığı ile mücadele ederken, yaklaşık 700 000 kişi de işitme problemi yaşamaktadır. Yine çalışma çağındaki yaklaşık 700 000 kişinin ise kalıcı bilişsel/zihinsel engeli bulunduğu tahmin edilmektedir. Çalışma çağındaki tüm nüfusun yaklaşık yüzde 50’sinin, çalışma hayatının bir noktasında geçici bir sakatlığa sahip olduğu tahmin edilmektedir.⁴⁵

Herkes için eşit haklar ilkesi, İsveç’in engelli politikasının temelini oluşturur. Engelli bireylerin sosyal güvenlik, maddi destek, bireysel bağımsız yaşama olanaklarının artırılması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi noktasında sorumluluk ulusal, bölgesel ve yerel yönetimler arasında dağıtılmış şekilde yürütülmektedir. İsveç engelli politikası, engellilerin sosyal hayata katılımını, üretim ve kültürel saha gibi tüm toplumsal hayatta, özürsüz olmayan bireyler gibi yaşamalarını sağlamayı hedeflemiştir.⁴⁶ Bu nedenle birçok alanda sosyal destek politikaları ayrı mercilerce yürütülmektedir.

İsveç’te sosyal destek politikaları özel ve kamu sektörünce yürütülmektedir;⁴⁷

• *Özel sektör tarafından;* Belediyenin sorumlu olduğu ve ödemesi belediye tarafından yapılması gereken, ancak bir şirket, vakıf veya kooperatif tarafından sağlanan sağlık ve sosyal bakım hizmetleri yürütülmektedir.

• *Belediye yönetimi tarafından;* Belediye tarafından istihdam edilen kamu personeli tarafından sağlanan sağlık ve sosyal bakım hizmetleri yürütülmektedir.

⁴² Ministry of Culture Sweden, “Inadequate Accessibility Became A New Form Of Discrimination In 2015”, 2015.

⁴³ Swedish Work Environment Authority, “An Accessible Work Environment”, 2021.

⁴⁴ National Center for Women’s Peace, [NCK], a.g.e., s.12

⁴⁵ Swedish Work Environment Authority, a.g.e., 2021.

⁴⁶ Urhan, a.g.m., s.21.

⁴⁷ The National Board of Health and Welfare, Sweden, “Statistics on Elderly and Persons with Impairments. Management Form 2020” 2020.

ÇILGIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSB, 4 (8), 129-152

Sosyal yardımlar doğrudan yardım ve genel yardım olmak üzere iki tür yardım sınıfından oluşmaktadır:

- *Doğrudan yardım*; gıda, giyim, kira, faturalar (elektrik, telefon, gaz vb.), seyahat masrafları (iş için), ev sigortası ve sendika üyelik masrafları gibi günlük yaşam masraflarının karşılanmasını kapsamaktadır.

- *Genel yardım*; çocuk bakımı, sağlıkla ilgili ilaç ve diş bakımı için gerekli diğer masrafları kapsamaktadır.

Belediyelerde yer alan sosyal kurul, fiziksel, ruhsal veya başka nedenlerle engeli olan ve bundan dolayı günlük yaşamda zorluklarla karşılaşanlara, sosyalleşme ve sağlıklı insanların yaşadığı koşullarda yaşama imkânı sağlar. Ayrıca bir iş ve uğraş bulmakla beraber, kişinin ihtiyaçlarına göre uyarlanmış kendi özel konutunda kimseye bağımlı olmadan yaşamını sürdürebilmesi için gerekli ortamın sağlanmasından sorumludur. Belediyelerin sosyal kurulları, sürekli bir hastalığa sahip kişilerin ya da fonksiyonel bir engele sahip olan kişilerin bakımını üstlenenlere de destek olmaktadır.⁴⁸

2.2.1. Engelli Kişilere Yönelik Sosyal Yardım Çesitleri

Engellilik nedeniyle yani büyük ve kalıcı bir sakatlığı nedeniyle kişisel asistanlara ihtiyaç duyan 65 yaşın altındaki engelliler için İsveç Sosyal Sigortalar Kurumu, Destek ve Hizmet Yasası (LLS) kapsamında yardım tazminatı ödemektedir. Yardımlar 65 yaş sonrasında da devam etmektedir. Bu hizmetin sağlanması belediyelerin yetki ve sorumluluğundadır. Yardımın kapsamı, solunum desteği, kişisel temizlik, yemek yedirme, soyunma ve giyinme ile başkalarıyla iletişim kurma gibi destekleri kapsamaktadır. Bu tür bir kişisel yardımı almaya hak kazanmak için, engellilerin Destek ve Hizmet Yasası (LSS) kapsamında belirtilen kriterleri karşılamaları gerekir. Engelli Kişiler İçin Destek ve Hizmet Yasasına (LSS) göre bu destekleri hak etmek için kişinin;

- Gelişimsel engelli, otizmli veya otizm benzeri rahatsızlıklara sahip olması,
- Bir dış etkence şiddete bağlı veya bir fiziksel hastalık nedeniyle yetişkinlikte beyin hasarından sonra önemli ve kalıcı zihinsel engelinin olması,
- Normal yaşlanmadan kaynaklanmayan diğer kalıcı fiziksel veya zihinsel engellerinin olması,
- Yaşlıysa ve günlük yaşamda önemli zorluklar yaşaması ve bir desteğe ihtiyaç duyması gerekmektedir.

Bu ihtiyaçlar için haftada 20 saatten fazla yardıma ihtiyaç duyulduğunda, İsveç Sosyal Sigorta Kurumu devreye girmekte, eğer 20 saatten az desteğe ihtiyaç duyuluyorsa, yerel belediyelerin yetki sahasına girmektedir. Tazminat miktarı, her bir saatlik yardım için 315 kron dur. Daha yüksek maliyetleri faturalandırarak, daha yüksek tazminat için başvurma imkânı bulunmaktadır. Tazminatın tavan sınırı saatte 352,80 kron dur. Yardım tazminatına başvurmak için bir doktor raporu olarak internet üzerinden Sosyal Sigortalar Kurumuna ait bir form doldurmak yeterlidir. Engellilere hizmet veren özel destek kuruluşları ve sertifikalı destek personelleri İsveç Sağlık ve Bakım Müfettişliği tarafından rutin bir şekilde denetlenirler. Destekler belli bir yıl sınırlanması olmadan engellilik halinin devam ettiği sürece devam eder. Eğer geçici süreli bir engellilik durumuysa ve iyileşme sağlanmışsa, engelli kişi engellilik hali ortadan kalktığı zaman bunu Sosyal Sigortalar Kurumuna bildirmek zorundadır.⁴⁹

Belediyelerin engelli ve yaşlı bakımının temelini “Evde bakım hizmeti” oluşturmaktadır. Bu hizmet çerçevesinde belediyelerce, çeşitli engelli sınıftaki insanlara günlük yaşamlarını kendi konutlarında yürütme imkânı sağlanır. Evde bakım hizmetleri 24 saat esasına göre sağlanmaktadır. Hangi müdahalelerin gerektiği ve ne sıklıkla yardım edilmesi gerektiği bireysel talebe göre şekillenir. Evde bakım hizmetinden sorumlu personelin en az yardımcı hemşire eğitimi alması zorunludur. Bu destek çalışması bölge aile hekimliği ile belediyenin rehabilitasyon birimi tarafından işbirliği içinde yürütülmektedir. Evde bakım hizmetleri ihtiyaca göre farklılıklar gösterebilir.⁵⁰

⁴⁸ Urhan, a.g.m., s.23.

⁴⁹ Swedish Social Insurance Agency, “Assistance Allowance For Adults With Disabilities”, 2021a.

⁵⁰ Municipality of Sala, “Initiatives According to the Social Services Act.”, 2020a.

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

Resmi kayıtlara göre, 2020 Ekim ayı itibariyle yaklaşık 258.000 kişi normal konutlarda evde yardım hizmetinden faydalanmıştır. Bunların 236.000'i yaşlı (%92) ve 21.000'i engelli kişilerdi. Bu genel durumun, yerel yönetimlerin sorumluluğuna düşen payı olarak yaklaşık 40.000 yaşlı (%17) ve 5.100 (%24) engelli kişi, belediyeler tarafından karşılanan evde yardım hizmetlerinden faydalanmıştır. Yerel yönetimler, yaşlılar için dört hizmet saatinden birinden ve engelli kişiler için üç hizmet saatinden birinden sorumludur. Yerel yönetim altındaki engelli kişilere yönelik evde yardım hizmetlerinin saat oranı 2007'de %13 iken 2020'de %34'e çıkmıştır. Yaşlılar için aynı aralıkta ki artış %12'den %24'e çıkmıştır.⁵¹

Bir sakatlık nedeniyle ek maliyetleri olanlar, ek maliyet tazminatı alabilmektedir. Ek maliyetler ile bireyin engelliliğine bağlı olarak sağlıklı insanların yaşam standartlarına kavuşmaları için gereken tüm harcamalar kastedilmektedir. Tazminat, beş tazminat seviyesinde verilmektedir. Tazminat vergiden muaftır. Emekli maaşı ile bağlantısı yoktur. Ek maliyetler şunları kapsar;

- Bakım ekipmanı ve yardımların kiralanması veya satın alınması,
- Fizyoterapi, tıbbi bakım ve tedavi,
- Bir doktor veya diyetisyen tarafından verilen ilaçlar ve özel diyetler,
- Dış bakımı,
- Engelsiz ev aletleri,
- Hasta ve tedavi gezileri,
- Kıyafetlerde ekstra aşınma,
- Ev hizmeti ücreti,
- Satın alma veya kiralama ve sigortalama işlemleri yardımları,
- Ev değiştirmek, fazladan bir oda veya daha büyük bir yaşam alanı, bakım ekipmanı, yardımcılar veya tedavi odası için gerekli maliyetler,
- Taşıt desteği.

Kalıcı bir sakatlığı olanlar ve toplu taşıma araçlarıyla hareket veya seyahat etmede büyük zorluk çekenler, taşıt desteği alabilirler. Taşıt desteği, bir aracı satın almak veya ihtiyaçlarınıza göre uyarlamak için çeşitli hibelerden oluşur. Hibe oranları şu şekildedir;

- Otomobil için 30.000 Kron,
- Motosiklet için 12.000 Kron,
- Moped için 3000 Kron.

Ayrıca satın alınan araç için engelliliğe özel ek donanımsal özelliklere ihtiyaç duyuluyorsa;

- Engellilik nedeniyle uyarlanması gereken bir araba satın almak gerekiyorsa 50.000 Kron,
- Yolculuk sırasında tekerlekli sandalyede seyahat edilecek bir araba satın almak gerekiyorsa, 60.000 Kron civarında ek bir sübvansiyon alınabilmektedir.

Ne kadar ek maliyet olduğuna bağlı olarak, ayda 1.190 ila 2.777 kron arasında bir miktar alınabilir. Ek masraflar yıllık 11.900 kronun altındaysa tazminat alınamaz. 2021 için geçerli olan güncel tutarlar aşağıda verilmiştir. Yıllık ek maliyetler için taban sınır ve verilebilecek aylık tazminat miktarları şöyledir;

- Ek masraflar yılda en az 11.900 kron olursa, aylık 1.190 kron ek tazminat,
- Ek masraflar yılda en az 16.660 kron olursa, ayda 1.587 kron ek tazminat,
- Ek masraflar yılda en az 21.420 kron olursa, aylık 1,983 kron ek tazminat,
- Ek masraflar yılda en az 26.180 kron olursa, ayda 2.380 kron ek tazminat,
- Ek maliyetler yılda en az 30.940 kron olursa, ayda 2.777 kron ek tazminat,

⁵¹ The National Board of Health and Welfare, Sweden, "Statistics on Elderly and Persons with Impairments. Management Form 2020" 2020.

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

Bu masrafların bir kısmı, belediye veya ilçe meclisi tarafından karşılanabilir. Bu durumda, merkezi yönetimden de ayrıca bir sakatlık tazminatı alınmaz. Çünkü, ilgili mevzuat gereği bir durum için çifte tazminat alınmaz.⁵²

Aktivite ödeneği, en az bir yıl çalışamaz hale getiren bir hastalığı veya sakatlığı olan 19 ile 29 yaşları arasında olan bireylerin alabileceği bir tazminattır. Aktivite tazminatı, işçinin çalışmaya başlayabilmesi için destek ve yardım sağlar. Hastalık ya da sakatlık çalışırken olduysa, işçinin son yıl ki ortalama gelirin yüzde 64,7'sini karşılar. Ancak en fazla aylık 19.248 kron alınabilir. Çalışmayan veya düşük bir geliri olanlar ise garanti tazminatı alırlar. Ne kadar garanti tazminatı alınacağı, yaşa ve ne kadar süredir İsveç'te yaşadığına bağlıdır.⁵³

Uzatılmış eğitim için aktivite ödeneği, ilk veya ortaokulu bitirmek için daha fazla zamana ihtiyaç duyulmasına neden olan bir engelin veya hastalığın olması halinde ödenen tazminattır. İlk ve ortaokulda, belediye yetişkin eğitimi kurslarında, halk lisesinde, özel bir kolejde öğrenimini uzatmak zorunda kalmış engellileri kapsamaktadır.⁵⁴

İsveç'te maluliyet tazminatı, artık hastalık tazminatı olarak adlandırılmaktadır. Hastalık tazminatı, birey 19 ile 64 yaşları arasındaysa ve bir hastalığı veya engeli varsa alabileceği bir yardımdır. Asla çalışmayacak olanlara verilecek bir yardımdır. Amaç, hastalık, yaralanma veya sakatlık nedeniyle muhtemelen hiçbir zaman tam zamanlı çalışmayacak olan kişilere gelir sağlamaktır. Sosyal Sigortalar Kanunu'nun ilgili maddelerine göre, çalışma yeteneği en az % 25 olmak kaydıyla, bir kişi, engellilik düzeyindeki oranın artışına bağlı olarak en az % 25 ve sırasıyla %50, %75 veya %100 oranlarında hastalık tazminatı alabilir. Çalışma yeteneği, kişinin geçim kaynağı olan iş ile bağlantılı olarak değerlendirilir. İşin mahiyetine göre, destekli çalışma ve korumalı çalışma yöntemleri ile çalışmaya devam edilemeyeceği, kişinin çalışma yeteneği değerlendirilirken göz önünde bulundurulur. Ayrıca bu tarz bir uyarılmanın işverenin bakış açısında makul kabul edilip edilemeyeceği çalışma yeteneği belirlenirken dikkate alınır. Hastalığın veya engelliliğin kişinin geçimini etkileyip etkilemediğinin değerlendirilmesi varsayımsal olmalıdır. Belirli mesleki alanlardaki somut işlerle veya belirli iş türlerinin kıstas olarak alınmasına gerek yoktur. Çalışma tazminatı için, tıbbi ve mesleki tüm rehabilitasyon tedavileri uygulandıktan sonra çalışma yeteneğinin kalıcı olarak azaldığı kesinleşmelidir. Hastalık tazminatı, 30 yaşından itibaren başlar ve 65 yaşına kadar ödenebilir. Bazı durumlarda, kişi 19 yaşından itibaren de bu tazminata uygun bulunabilir.⁵⁵

2021 yılı için tazminat miktarları,⁵⁶

- 1. Düzey: Aylık 1.428 Kron
- 2. Düzey: Ayda 2.102 Kron
- 3. Düzey: Aylık 2.737 Kron olarak kararlaştırılmıştır

Ek konut ödeneği, aktivite tazminatı veya erken emeklilik tazminatı alanların, bu tazminatlarının hem barınma masraflarını hem de diğer geçim masraflarını karşılamayacak düzeyde yetersiz olması halinde, barınma masraflarına destek olmak amacıyla verilen bir tazminattır. Vergiden muaftır. Eviniz için ne kadar ödendiğine ve ne kadar gelir elde edildiğine göre ayarlanır. Evli veya evlilik dışı bir şekilde birlikte yaşayanların, eşlerinin veya partnerlerinin geliri de alınabilecek tazminat miktarını etkiler. Ebeveynleri ile birlikte yaşayan engellilerin, yaşadıkları tüm evin maliyeti belirlenir ve evde yaşayanlar arasında dağıtılır. Konut maliyetinin engelli bireye düşen kısmı, konut ek tazminatının hesaplanmasında esas teşkil eder. Bireyin bankada veya diğer varlıklarda parası varsa da konut ek ödeneğine hak kazanabilir. Karavanda veya yüzen bir evde yaşayanlar da konut ek yardımı alabilirler. Bu durumda, ek konut tazminatının miktarı, kurulum ücretine, karavan veya tekne evinin kirasına, ısınma maliyetine göre değişir.⁵⁷

⁵² Swedish Social Insurance Agency, "Additional Cost Compensation For Adults With Disabilities", 2021c.

⁵³ Swedish Social Insurance Agency, "Activity Compensation", 2021d.

⁵⁴ Swedish Social Insurance Agency, "Activity Compensation for Long Term Education", 2021e.

⁵⁵ Swedish Social Insurance Agency, "Sickness Compensation and Invalidity Pension in Sweden.", 2021f.

⁵⁶ Swedish Social Insurance Agency, "Disability Compensation", 2021b.

⁵⁷ Swedish Social Insurance Agency, "Housing Supplement", 2021g.

2.2.2. Erişilebilirlik

İsveç'te engellilerin topluma katılımı yasal olarak temel bir insani hak olarak kabul edilir. Bu prensip gereği toplumun her kesimi için kanun önünde eşitliğin hakim olması gerektiği ve her alanda tüm insanların eşitliğine saygı gösterilmesi gerektiği benimsenmiştir. Buna göre, tüm insanların eşitliğinden yana olan bir toplum, herkese kendi bireysel nitelikleri ve koşulları temelinde, kendi yetenek ve tercihleri doğrultusunda gelişme fırsatı veren bir toplum olarak tanımlanmıştır. Engelli bireylerin toplumda eşit şartlarda yer alma hakları gereği erişilebilir bir sosyal ve fiziki çevre yasal bir zorunluluktur.⁵⁸

İsveç'te ulusal düzeyde, erişilebilirlik 1959'dan beri yasa ve yönetmeliklere tabidir.⁵⁹ İsveç Hükümeti tarafından 1999'da yayınlanan bir eylem planının uygulanmasıyla birlikte erişilebilirlik konusu daha fazla ilgi görmeye başladı. Bu eylem planı, tüm insanların, her yaştan ve her türlü engelle birlikte topluma katılımını sağlamayı amaçlıyordu.⁶⁰ Eylem planında, en geç 2010 yılına kadar kolayca kaldırılan tüm engellerin ortadan kaldırılması gerektiği vurgulanmıştı. Ayrıca eylem planında, çevresel engellerin ortadan kaldırılmasından büyük ölçüde belediyelerin sorumlu olması gerektiği belirtildi. Düzenlemeler ve yönergelerin Planlama ve İnşaat Yasasına bağlanması ile amaçlanan, hangi engellerin kaldırılması ve bunların nasıl kaldırılması gerektiğine ilişkin bilgilerin alttan yukarı doğru tüm planlayıcılara ulaşmasını sağlamaktır.^{61,62} "Kolayca kaldırılan engeller", yeni Planlama ve İnşaat Yasası ile ilgili olarak güncellenen belgelerden biridir. Hangi engellerin kaldırılması gerektiğine ilişkin kararlarda merkezi bir rol oynamaktadır.⁶³

Bu çerçevede, konut, kamu binaları ve çalışma alanları inşa edildiğinde, yapılan yerin, hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler için bile erişilebilir ve kullanılabilir olması gerekir. Bu durum aynı zamanda halka açık yerler için de geçerlidir. Bu tesislerin ve yerlerin mevcut halleri de, kolayca düzeltilebilen engeller kaldırılarak mümkün olduğu kadar erişilebilir ve kullanılabilir hale getirilmesi yasal bir zorunluluktur. Kolaylıkla giderilebilecek engellerle ilgili düzenlemeleri kapsayan "HIN1,BFS.2003" standartları 2003 yılında yürürlüğe girdi. İsveç'te evlerin, kamu binalarının ve çalışma alanlarının yenileme inşaatı (Restorasyon) için gereksinimler, Ulusal Konut, İnşaat ve Planlama Kurulu'nun bina yönetmeliğinde belirlenmiştir. Yapı ruhsatları, binanın erişilebilirliği kontrol edilerek verilir. Binalar restore edilirken, yeni bir inşaatla aynı kriterlere uyulması zorunludur. Yüksek düzeyde bir erişilebilirlik, engelliler için toplumda özgürce hareket edebilme ve çalışabilme demokratik hakkı ile ilgilidir. Mevcut Planlama ve İnşaat Yasası (2010: 900)'nda, erişilebilirlik ile ilgili tüm gereksinimler açıklığa kavuşturulmuştur. Bununla beraber, tüm engellerin 2010 yılında kaldırılması hedefine ulaşamamıştır. Ancak, bu engellerin bir an önce kaldırılması ve erişilebilirlik hedefine ulaşmak için çalışmalar devam etmektedir.⁶⁴

Belediyeler düzeyinde çevresel engellerin ortadan kaldırılması yakından takip edilmektedir (SALAR, 2008). 2011 yılında bir engellilik politikasının uygulanması için yeni bir strateji yayınlandı. Engellilik için ulusal eylem planının kontrollerinde, ilerleme kaydedildiği sonucuna varılmıştır. Ancak yine de önemli miktarda eksik yanların kaldığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle İsveç Hükümeti, erişilebilirlik hedeflerinin hiç hız kesmeden aynı ciddiyetle devam etmesi gerektiğini açıkça belirtmektedir.⁶⁵ Buna paralel olarak, tüm yeni ve mevcut kamusal alanlarda erişilebilirlik için kılavuzlar güncellendi. Binaları ve ortamları kullanacak olan engellilerin bakış açısını dikkate almadan

⁵⁸ Ministry of Culture Sweden, "Inadequate Accessibility Became A New Form Of Discrimination In 2015", 2015.

⁵⁹ National Housing, Construction and Planning Board, "The Building Charter. The royal department of Building. SFS, 612. [1959]", Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021a.

⁶⁰ The Government of Sweden, "From Patient To Citizen A National Action Plan For Disability Policy. PROP, 1999/2000:79. [2000]", The Swedish Parliament, 2021a.

⁶¹ National Housing, Construction and Planning Board, "Easily Removed Barriers. BFS, 19 HIN1. [2003]", Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021b.

⁶² National Housing, Construction and Planning Board, "Accessibility In Public Places. BFS 15 ALM1. [2004]", Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021c.

⁶³ Municipality of Örkelljunga, "Plan And Building Act. SFS , 2010: 900. [2010]", Swedish Parliament. Health and Social Affairs, 2021.

⁶⁴ Municipality of Sala, "Availability For New Construction", 2020b.

⁶⁵ The Government of Sweden, "Follow Up For The National Action Plan For Disability Policy And Basis For Forward Strategy. SKR , 2009/10:166. [2009]", Swedish Government, Stockholm, 2021b.

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

stratejik kararlar almak, erişilebilir bir çevre hedefinde başarısızlığa neden olur. Bu nedenle, engelliliğe karşı ulusal eylem planında, engelli bireylerin ve erişilebilirlik alanındaki uzmanların tüm planlama sürecinde yer almaları ve görüşlerine değer verilmesi gerektiği belirtilmektedir.^{66,67} Bu nokta, aynı zamanda “Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme” de yer alan bir husustur.⁶⁸

İsveç Parlamentosu (Riksdag), 2015 yılında yürürlüğe giren “Ayrımcılık Yasası”nda bir takım değişiklikler yaptı. Bu yasa değişikliğinde, engellilerin yetersiz erişimi, yeni bir ayrımcılık biçimi olarak tanımlandı. “Yetersiz erişilebilirlik” terimi; bir işletmenin veya kurumun, vücudunda bir sağlık problemi veya eksikliği bulunanların, sağlıklı kişilerin yararlandığı koşullardan yararlanmasını sağlamak için erişilebilirlik için gerekli engelsizleştirmeleri yapmadığı takdirde, engelli olan kişinin düştüğü dezavantajlı durumu ifade eder. Alınan engelsizleştirme tedbirleri işletme veya kurum için mantıklı bir seviyede olmalıdır. İşletme bu mantıklılık değerlendirmesini yaparken, kanunda veya diğer kanunlarda erişilebilirlik gerekliliklerini içeren hükümler ile çelişmeden hareket etmelidir. Bu tedbirler ve engelsizleştirmeler yapılırken kanuni çerçeveye dikkat edilmelidir. Mevzuat, 10 kişiden az çalışanı olan mal ve hizmetler ile sağlık ve tıbbi bakım alanlarındaki şirketleri bu konuda mali anlamda korumakta ve desteklemektedir.⁶⁹

Ayrıca, İsveç'te toplu taşıma araçlarında ve duraklarında erişilebilirlik konusunda büyük ilerlemeler kaydedildi.⁷⁰ Bununla beraber, Avrupa Komisyonu her yıl erişilebilir şehirler ödülü vermektedir. İsveç'te, 2014 yılı için Gothenburg, 2015 yılı için Borås ve 2021 yılı için Jönköping birincilik ödülünü almışlardır.⁷¹

2.2.3. Engellilerin İstihdamı

OECD, İsveç'in engellilik politikasını, güçlü işveren yükümlülükleri, istihdam ve mesleki rehabilitasyon programları, evrensel kapsam, kapsamlı ve erişilebilir sosyal faydalar ile karakterize edilen "sosyal-demokratik" politikalar olarak tanımlamaktadır.⁷²

İsveç'teki nispeten yüksek istihdam oranları, engelli kişileri başarılı bir şekilde iş bulmaları ve sürdürmeleri için destekleyen programlar ve kuruluşlar için artan miktarda hükümet desteğinden kaynaklanıyor. Buna bir örnek, İsveç Kamu İstihdam Hizmetleri tarafından sunulan iş bulma ve sürdürmede fonksiyonel engelli bireyleri destekleyen işe giriş ve takip (SIUS) programıdır. SIUS hizmetiyle sağlanan destek, engelli çalışanın işvereniyle ve iş arkadaşlarıyla istişare ederek, engelli bir kişinin işyerinde ihtiyaç duyabileceği hususları ve ayarlamaları daha derinlemesine anlamayı ve görevleri bağımsız olarak yerine getirene kadar engelli çalışanlara rehberlik etmeyi içerir.⁷³ SIUS, altın standartlarda örnek bir hizmet sunarken, yanı sıra, otistik bireyleri bütünsel olarak ele alan, biyo-psiko-sosyal bir yaklaşım benimseyen, çevre ve kişisel güçlü yönleri dikkate alan benzer modellerin de uygulanması, sonuçlar üzerinde daha pozitif bir katkıda bulunabilir.⁷⁴

İsveç Kamu İstihdam Kurumuna bağlı olarak faaliyet gösteren Samhall, çalışma kapasiteleri zayıflamış engelli ve iş veya destek bulamayan kişilerin iş olanaklarının iyileştirilmesinde görev alan bir kurumdur. Asıl görevi engelli insanlar için işler yaratmak ve böylece onlara normal işgücü piyasasında bir yer vermektir. Samhall'ın yıllık bütçesi ortalama 9 milyar kron dur.^{75,76} Tüm bunlarla

⁶⁶ National Housing, Construction and Planning Board, “Accessibility In Public Places. BFS 5 ALM2. [2011]”, Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021d.

⁶⁷ National Housing, Construction and Planning Board, “Easily Removed Barriers. BFS 9 HIN3. [2013]”, Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021e.

⁶⁸ United Nations, [UN], “Convention On The Rights Of Persons With Disabilities”, 2006.

⁶⁹ Ministry of Culture Sweden, “Inadequate Accessibility Became A New Form Of Discrimination In 2015”, 2015.

⁷⁰ Traffic Analysis, Sweden, “Monitoring Of The Transport Policy Objectives.” Trafik Analys Rapport. Stockholm, 2015.

⁷¹ European Commission, “Previous Winners of the Access City Award.”, *Employment, Social Affairs & Inclusion*, 2021b.

⁷² Organization for Economic Co-operation and Development. [OECD], “Sickness, Disability And Work: Breaking The Barriers. A Synthesis Of Findings Across OECD Countries”, Paris, 2010.

⁷³ Swedish Public Employment Service, “Special Introduction And Follow Up Support (SIUS)”, 2012.

⁷⁴ Melissa H. Black, Soheil Mahdi & Benjamin Milbourn, “Perspectives of Key Stakeholders on Employment of Autistic Adults across the United States, Australia, and Sweden”. *International Society for Autism Research*, Wiley Periodicals, Inc. 2019. S.1660.

⁷⁵ Ministry of Employment Sweden, “Labour Market Initiatives In The Budget Bill For 2021”, 2021,

birlikte, son verilere göre, çalışma kapasitesinin azalmasına neden olan engelleri olan 16-64 yaşları arasındaki İsveçli engellilerin % 40'ının işsiz olduğu görülmektedir.⁷⁷

2.2.4. Engelli Kadınların Maruz Kaldıkları Taciz ve Şiddet

İsveç'te 2009'da yürürlüğe giren, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, bütün engellilerle birlikte, engelli kadın ve kız çocuklarının ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmektedir. Sözleşmeye taraf olan devletler, engelli kadınların temel insan haklarından eşit bir şekilde yararlanmalarını sağlamak için önlemler almayı taahhüt etmiştir. Hem uluslararası anlamda hem de İsveç özelinde, engelli kadınların bariz bir şekilde toplumdaki diğer kadınlardan daha fazla şiddete ve tacize uğradıkları kabul edilmiştir. Aynı zamanda, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nde 2000 yılından bu yana yayınlanan çoğu araştırmadan çıkan sonuçlar, engelli kadınların şiddete maruz kalmasının, genel olarak kadınların şiddete maruz kalmasından daha kapsamlı bir sorun olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yine İsveç'te, son on yılda yayınlanan araştırmalar, engelli kadınlara yönelik şiddetin kapsamının, engelli olmayan kadınlara yönelik şiddetin kapsamından daha kapsamlı olduğunu göstermiştir. Kadınlar genellikle yakın ilişki çerçevesinde, mevcut veya eski erkek arkadaşları tarafından şiddete maruz bırakılmaktadır. Kadının engelli olup olmadığına bakılmaksızın, şiddete maruz kalmanın kadının ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde ciddi sonuçları olmaktadır. Engelli kadınların şiddete maruz kalmaları ise daha çaresizce ve diğer kadınlara göre daha zor bir durumdur. Engelli kadınlar, kendilerine yardım veya bakım için yardımcı olmak için görevli kişiler tarafından şiddete ve tacize maruz kalma riski altındadır. Kadınlar, engelliliğin verdiği savunmasızlıktan dolayı daha farklı şiddet türlerine de maruz kalabilmektedir. Engelli bir kadın şiddete maruz kaldığı bir ilişkiden kopmaya çalıştığında ya da taciz edici bir durumdan kurtulmaya çalıştığında, daha ağır taciz ve şiddetle karşılaşabilir. Bu noktada, engelli kadınların kamu veya özel yardım kuruluşlarına kolay ve rahat erişimleri noktasında bir eksikliğin olduğu ortadadır.⁷⁸

20 Aralık 1993 tarihinde BM Genel Kurulu, Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Deklarasyonu kabul etti. Kadına yönelik şiddet, kadınlarla erkekler arasındaki tarihsel olarak eşitsiz ilişkinin bir tezahürü olarak tanımlanmıştır. Deklarasyonun önsözünde; engelli kadınlarla beraber, toplumda azınlıkta bulunan gruplarda yer alan kadınlar, hiçbir engeli olmayan kadınlar, mülteci veya göçmen kadınlar, kırsalda yaşayan kadınlar, yoksul kadınlar, kız çocukları, yaşlılar ve savaş alanında ki kadınlar her türlü şiddete karşı savunmasız bireyler sınıfında kabul edilmiştir.⁷⁹

İsveç kadın çalışmalarında, 1998 yılında kadına yönelik şiddet yasa tasarısı ile birlikte, engelli kadınlara yönelik şiddet konusu öncelikli konu olarak ele alınmaya başlandı. Engelli kadınlara yönelik şiddet, 2000-2003 yılları arasında hükümet tarafından kurulan Ulusal Kadın Barış Konseyi'nin yedi öncelikli alanından biriydi.⁸⁰ Hükümetin 2007 yılında "Erkeklerin Kadına Yönelik Şiddeti, Namusa Dayalı Şiddet Ve Aynı Cinsiyetten İlişkilerde Baskı Ve Şiddetle Mücadele İçin Eylem Planı"nda engelli kadınlar özellikle savunmasız bir grup olarak tanımlanmıştır. Eylem planında şiddete maruz kalan her kadının destek ve korunma ihtiyacı temelinde muamele görmesi gerektiği vurgulandı.⁸¹ 2007 eylem planında, özellikle engelli kadınları hedefleyen iki girişim vardı. Bu girişimlerin her ikisi de Ulusal Sağlık ve Refah Kurulu tarafından ele alınacak ve engelli insanlarla çalışan personel için eğitimin yanı sıra şiddeti önleme ve şiddet mağdurlarına destek sağlama çalışmaları için engellilere yönelik kuruluşlara yönelik fonları da kapsayacaktı.^{82 83}

⁷⁶ Samhall.se., "About samhall", 2021.

⁷⁷ Statistics Sweden's [SCB], About Statistic Sweden, 2021.

⁷⁸ National Center for Women's Peace, [NCK]. a.g.m., s.7-8.

⁷⁹ UN General Assembly, "Declaration on the Elimination of Violence Against Women. General Assembly Resolution. A/RES/48/104.", 1993, s.1-2.

⁸⁰ Kerstin Finndahl, "Make The Invisible Visible: A Project About Violence Disability Gender Perspective", HSO-Rapport, 2005, s.6.

⁸¹ Government Letter, "Action plan to combat male violence against women, honor related violence and oppression and violence in homosexual relationships". Report: 2007/ 8: 39, 2007.

⁸² Ministry of Social Affairs, "Sweden's first report to the UN Committee on the Convention on the Rights of Persons with Disabilities", 2011a.

⁸³ Ministry of Social Affairs, "A Strategy For The Implementation Of Disability Policy, 2011–2016", Sweden, 2011b.

ÇILGIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

2011 yılında, engelli kadınların bakımından sorumlu görevlilere yönelik, engelli kadınlara yönelik şiddet konusunda dünyada nadiren görülen bir eğitimi materyali yayınlandı.⁸⁴ 2011 yılının Mayıs ayında, İsveç, “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesini” imzaladı. Sözleşme, diğer hususların yanı sıra, kadınlara yönelik şiddet ile mücadelede önleyici ve yasal tedbirler ile uluslararası işbirliğine dair hükümler içermektedir. Sözleşmenin giriş bölümü kadına yönelik her türlü şiddeti ve aile içi şiddeti kınamaktadır. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması için kadına yönelik şiddetin önlenmesinin çok önemli olduğu vurgulanmaktadır.⁸⁵

İsveç Engellilik Federasyonu'nu tarafından yürütülen bir proje çerçevesinde, 2005 yılında bir anket yapılmıştır. Ankete cevap veren engelli kadınların yüzde 43'ü istismara uğradığını belirtmiştir.⁸⁶ İstismara uğramış kadınların neredeyse tamamı birden fazla olayda taciz ve tecavüze maruz kalmıştır. Vakaların üçte birinden fazlasında, fail kadının eşi, üvey anne ya da üvey babası veya diğer akrabalarıdır. Vakaların dörtte birinde fail, bilinmeyen yabancı bir kişidir. Kadınların çoğunluğu istismar sonucunda oluşan ruhsal bozukluklarla ve fiziksel yaralanmaların verdiği sağlık sorunlarıyla mücadele etmiştir.⁸⁷

2007 yılında, Araştırma Enstitüsü Handu, içerisinde iki çalışmanın yer aldığı engelli kadınlara yönelik erkek şiddeti raporunu yayınladı.⁸⁸ İlk çalışma, beş engelli derneğinden 18 ile 64 yaşları arasındaki 1.063 engelli kadın üyeden oluşan rastgele bir örneklem içeriyordu. Kadınların ya hareket bozukluğu ya da görme bozukluğu vardı.⁸⁹ Raporda yer alan çalışma sonucuna göre, toplamda kadınların üçte biri, 15. yaş günlerinden sonra erkekler tarafından tehdit, şiddet veya cinsel tacize maruz kaldıklarını belirtmiştir. Kadınlar sıklıkla eşler, ebeveynler veya kardeşler tarafından istismar edildiklerini ifade ettiler. Ancak aynı zamanda özel ulaşım şoförleri, taksi şoförleri, evde bakım personeli, kişisel asistanlar ve diğer personel de tacizci ve istismarcılar arasındaydı. Tehditlere, şiddete veya cinsel tacize maruz kalan kadınların yaklaşık % 40'ı fiziksel olarak yaralandı ve bunların % 5'i çok ciddi olduğundan kadınlar hastaneye kaldırıldı. Kadınların % 25'i depresyon sorunları ve % 20'si uyku problemleri yaşadılar.⁹⁰ Engelli kadınlar sıklıkla "aşağılayıcı sözlere" maruz kaldıklarını, bu durumun kendilerini aşağılık hissettirdiğini ifade ettiler. Handu raporunda sunulan ikinci çalışma, 18-64 yaş arası orta veya hafif gelişimsel engelli 156 kadından oluşan rastgele olmayan örneklemden oluşuyordu.⁹¹ Kadınların yüzde 43'ü, kadının cinsel ilişki yaşamadığı biri veya daha fazla erkeğin kendilerinin rızası dışında zorla kendilerine dokunduğunu, öptüğünü veya sarıldığını, istismar ettiğini, onlara tecavüz ettiğini veya “tehdit ederek veya zarar vererek seks yapmaya zorladığını ifade etti. Erkek tacizci ve istismarcılar arasında sosyal bakım evlerindeki görevliler, konut destekçileri, evden yardım görevlileri ve seyahat hizmeti görevlileri vardı. Ancak çoğunlukla yakın bir sosyal arkadaş, akraba veya iş ya da okul arkadaşıydı.⁹² Ulusal Halk Sağlığı Enstitüsü, engelli kişilerin cinsel tacizlere karşı yardım ararken hala tabularla ve engellerle karşılaşabileceklerine dikkat çekmiştir.⁹³

Bununla beraber engelli kadınların yaşadıkları sorunlara çözüm bulunması adına kadın dayanışma dernekleri ve engelli sivil toplum örgütlerinin mücadeleleri bulunmaktadır. Yaşanan sorunların önlenmesi adına gösteriler ve konferanslar düzenlenmektedir. 2021 yılının Ocak ayında, Cinsiyet Eşitliği Bakanı Åsa Regnér'e engelli kadınların yaşadıkları zorluklara dair hikayeler ve sorunların çözümü için alınması gereken yasal önlemlerden oluşan talepler iletildi. Engelli Kadınlara

⁸⁴ The National Board of Health and Welfare Sweden, “Rarely Seen - Educational Material On Violence Against Women With Disabilities”, Stockholm, 2011.

⁸⁵ Ministry of Justice, “Sweden's Accession To The Council Of Europe Convention On The Prevention And Combating Of Violence Against Women And Domestic Violence, As Well As Certain Issues Concerning Contact Bans Regarding Shared Housing”, 2012: 52, Government Offices, Stockholm, 2012

⁸⁶ Finndahl, a.g.m., s.18-19.

⁸⁷ Finndahl, a.g.m., s.25-28.

⁸⁸ Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], a.g.m., s.7.

⁸⁹ Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], a.g.m., s.8-13.

⁹⁰ Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], a.g.m., s.37-38.

⁹¹ Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], a.g.m., s.45-46.

⁹² Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], a.g.m., s.51-54.

⁹³ National Institute of Public Health, “Unnecessary Ill Health: The Health Situation Of People With Disabilities”, Report No: 2008: 13, 2008, s.24.

ÇILGIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSB, 4 (8), 129-152

yönelik cinsel taciz, tecavüz ve şiddetin önlenmesine dair iletilen ve Bakan'ın da gerekli çalışmaların başlatılacağı sözü verdiği talepler arasında;⁹⁴

- Seyahat hizmeti veren taksi şirketlerinin, var olan sürücülerinden ve yeni işe alınacak sürücülerden işe başlamadan önce gerekli eğitimlerin ve kapsamlı bir yeterlilik sertifikası alınmasının zorunlu kılınması,
- Ulaşım hizmeti veren taksi şirketlerinden cinsel istismarla suçlanan sürücülerin soruşturma süresince açığa alınması,
- Sosyal Hizmetler, Yargı, Sağlık ve Tıbbi Hizmetler gibi kurumlarda kadına yönelik şiddetle ilgili faaliyetlerde görevli olanların engellilik ile ilgili gerekli yetkinliğe sahip olmalarının sağlanması ve engelli kadınlara yönelik şiddet konusunda bilgi sahibi olmaları için gerekli eğitimlerin verilmesi,
- Engelli kadının engel derecesi, engellilik için gerekli yasal standartlardan daha hafif derecede olsa dahi, engellilik işlevselliğine dair standartları karşılayan engelli kadınların aldıkları desteklerden faydalanabilmelerinin sağlanması,
- Kadın sığınma evlerinin tüm farklı türdeki engellilik düzeyleri ve türlerini kapsayacak şekilde fiziki ve sosyal anlamda kapasitelerinin geliştirilmesi gibi önemli talepler yer almaktadır.

2.2.5. Zihinsel Engellilere Yönelik Destek Politikası

Zihinsel engellilere yönelik il meclisleri ve belediyeler tarafından çeşitli konularda hizmetler verilmektedir. İsveç'te 80'li yıllardan beri devlet politikası olarak zihinsel engelli bireylerin rehabilite edildikleri yatılı bakım kuruluşlarının faaliyetleri sonlandırılmaya başlanmıştır. Bu kurumlarda bakımları ve tedavileri sürdürülen 16.000 civarında zihinsel engelli, doğup büyüdüğü, ailesinin ve akrabalarının bulunduğu ev ve mahalle ortamına kavuşturulmuştur. Bu durum sadece zihinsel engellileri değil, akrabalarını ve ailelerini de çok mutlu etmiştir. Zihinsel engelli bireyler, 1995 yılında hayata geçen "*Fonksiyon Bozukluğu Olan Bireylere Yardım ve Hizmet Kanunu*" çerçevesinde devlet hizmetlerinden faydalanmaktadır. Mevcut okulların içerisinde zihinsel engellilere yönelik özel eğitim sınıfları bulunmaktadır. Bu sınıflar, İsveç Eğitim Kanunu'na tabi olup, ayrımcılık yaratmamak adına, engeli olmayan öğrencilerin devam ettikleri okulların içerisinde oluşturulmuştur. Biyolojik veya psikolojik uzmanlara ihtiyacı olan her yaşta engellilere yönelik rehabilitasyon destekleri sağlanmaktadır. Günümüzde yetişkin zihinsel engelliler, özel konutlarında personel desteği alarak yaşamlarını sürdürmektedir. Sadece zihinsel engelliler için değil, tüm diğer engelliler için de artık yatılı kurumsal bakım hizmeti sağlanmamaktadır. İsveç'te yürürlükte olan sosyal yardımlar ve hizmetler ile ilgili kanunlara istinaden ve bu kanunlar denetiminde, engellilere yönelik barınma ve rehabilitasyon destekleri, özel şirketlerce yürütülen hizmetlerle sağlanmaktadır. Artık engelli çocuk ve gençler, ebeveynleri ve kardeşleriyle bir arada aile ortamının sıcak atmosferinde yaşamaktadır. Bir ailesi olmayan engelli çocuk ve gençler ise yine İsveç kanunlarının sağladığı "bir aile evinde ya da engellilere yönelik özel hizmetler yürüten şirketlerin işlettiği konutlarda ev ortamı atmosferinde kalma" hakkından faydalanmaktadır.⁹⁵

2.2.6. Engelsiz Kütüphane Hizmetleri

İsveç'te görme engelliler için kütüphane ve konuşan kitaplar ile ilgili etkinliklerdeki olumlu gelişmenin ana sebebi, görme özürlü kişilerin kültürel gereksinimlerini gözetken hükümet politikaları ve telif yasalarıdır. Bu konudaki uygulamaların tarihsel başlangıcı, 1954 yılına kadar gitmektedir. 1954 yılında, İsveç Görme Özürlüler Derneği, ilk çalışmaları başlatmıştır. Konuşan kitapların ödünç verilmesi ve üretimi, 1980 yılında hükümetin bu görevi üstlenmesi ve kütüphanenin bugünkü şekliyle

⁹⁴ Sweden's Women's Lobby, Final condition for women with disabilities, 2021.

⁹⁵ Urhan, a.g.m., s.22-23.

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

İsveç Konuşan Kitaplar ve Braille Kütüphanesi adını almasına kadar, bu dernek tarafından yürütülmüştür.⁹⁶

Ardından, 2010 yılında İsveç Konuşan Kitaplar ve Braille Kütüphanesi (Talking Book ve Braille Library), adını İsveç Erişilebilir Medya Ajansı (MTM) olarak değiştirdi. İsim değişikliğinin nedenlerinden biri, görev kapsamının konuşan kitaplara ve Braille kitaplarına başvurmaktan öte mevcut diğer medyayı da içerecek şekilde genişletilmesiydi. İsveç Erişilebilir Medya Ajansı (Swedish Accessible Media Agency-MTM), eski adıyla Talking Book and Braille Library (TPB), Kültür Bakanlığı'na bağlı bir İsveç devlet kurumudur.⁹⁷ İsveç Erişilebilir Medya Ajansı (MTM); konuşan kitaplar, Braille, okunması kolay edebiyat eserleri ve haberler, konuşan dergiler ve okuma güçlükleri hakkında eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının yanı sıra bu eserleri online olarak da yayınlamaktadır. Ayrıca MTM, işaret dili literatürünü kullanılabilir hale getirerek, konuşan dergiler için destek vermektedir. MTM, ürün yelpazesini “Legimus” dijital kütüphanesinde sunan mevcut literatürün en büyük üreticisidir. MTM' in ayrıca kolejlerde ve üniversitelerde okuma engelli öğrencilere ders literatürünü uyarlama görevi vardır.⁹⁸

Sonuç

İsveç Devleti, yapısı gereği sosyal politikaları yerel yönetimler aracılığı ile ve özel teşebbüsler eliyle yürütmektedir. Vatandaşlardan toplanan vergiler ile finanse edilen sosyal politikalar, yine vatandaşların sosyal refahı için harcanmaktadır. Sosyal politikaların özel sektör eliyle sağlanması sosyal demokrat İsveç Devleti'ne liberal özellikler katmaktadır. Ancak, kültürel toplum genetiği, adem-i merkeziyetçi devlet yapısı ve yerinde yönetimin sağladığı pratiklerden dolayı hizmetlerin kalitesi ve sürdürülebilirliği sağlanmakta, hizmet veren özel sektör kurumları yeterince denetlenmektedir.

İsveç'te engellilik, yasalar gereği kişinin engeli ile değil, sosyal çevrenin engelleri ile ilişkilendirilerek daha geniş bir çerçevede kabul görmüştür. Bu geniş çerçeveli yasal ve toplumsal kabul, gerekli engelsizleştirme ve erişilebilirlik politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasını ve toplumsal farkındalığın sağlanmasını sağlamıştır. Merkezi devlet organları arasında, engellilik ile ilgili bir ombudsmanın yer alması, her belediyede engellilik ile ilgili sorumlunun olması, her kurumda engellilik ile ilgili personelin bulunması ve bunlar arasındaki iletişimin dinamik bir şekilde sürdürülmesi, engellilik ile ilgili yerinde kararlar alınmasına yardımcı olarak olası problemlerin en kısa sürede çözümüne olanak sağlamaktadır.

İsveç Devleti'nin engellilere yönelik sosyal politikaları incelendiğinde, genel anlamıyla başarılı olduğu görülse de bazı noktalarda problemlerin yaşandığı görülmüştür. Özellikle engelli kadınlara yönelik taciz ve istismarlar noktasında gerekli iletişim ve takip imkânlarının oluşturulmadığı ve bu sebeple de engelli kadınların mağduriyetlerinin devam ettiği görülmüştür. Taciz ve istismarların hiç beklenmedik kişilerden, engelli kadınların güvendiği/güvenmek zorunda olduğu hizmet sağlayıcı özel kuruluş personellerinden veya aile içerisinde gelmesi, engelli kadınların yetkilileri ve toplumu ikna etmek zorunda kalırken yaşadığı zorluklar ve bu sebeple sessiz kalarak taciz veya istismarı kimselere bildirmek istememeleri problemin çözümünü daha da zorlaştıran unsurlardır. Bu noktada, hizmet sağlayıcı özel kuruluşların çok ciddi bir şekilde denetlenmesi, engelli kadınların yaşadıkları problemleri aktarma noktasında yaşadıkları iletişim problemlerinin aşılması ve engelli kadınların bu konuda eğitilerek cesaretlendirilmesi gibi politikaların bir an önce hayata geçirilmesi çok önemlidir.

Bununla beraber, engellilerin aile ve toplum ortamından koparılmadan desteklenmesi politikası, özellikle zihinsel engelliler olmak üzere engellilerin duygusal ve zihinsel gelişimi açısından çok önemli bir politikadır. Bu politika gereği İsveç, toplu engelli bakım binalarını kapatarak engellilerin kendi aile ortamında desteklenmesini sağlamıştır. Eğer ailesi ile yaşama olanağı yoksa da konutlar tahsis ederek, destek personeli tahsis ederek yine toplumdaki koparmamaya gayret etmektedir.

⁹⁶ Sten Gustavsson, “İsveç'te Konuşan Kitaplar: Görme Özürlüler İçin Gelişmekte Olan Bir Olanak”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt:10, Sayı:1, 1996, s.1.

⁹⁷ Swedish Parliament, Riksdag, “Ordinance With Instructions for the Swedish Agency for Accessible Media. SFS [2010: 769]”, 2010.

⁹⁸ Swedish Accessible Media Agency, [MTM], “Our Business”, 2021.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Dilek. *.AB Sosyal Politikası*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009.
- Altan, Ömer Zühtü, *Sosyal Politika Dersleri*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2006.
- Ghosta Esping-Andersen, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Policy Press, Cambridge 1990.
- Arı, Serdar, “İsveç, İngiltere, Fransa ve Türkiye Ombudsmanlık Kurumları: Karşılaştırmalı Bir Analiz”. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 3(3), 2017, ss.135-151.
- Atkinson, Antony, B., “The Economics Of The Welfare State İn Today’s World”. *Int Tax Public Finance*, 15. 2008, ss.5–17.
- Black, Melissa. H., Mahdi, Soheil & Milbourn, Benjamin, “Perspectives of Key Stakeholders on Employment of Autistic Adults across the United States, Australia, and Sweden”, *International Society for Autism Research*, Wiley Periodicals, Inc, 2019.
- Bruce, Anna, *Which Entitlements And For Whom? The Convention On The Rights Of Persons With Disabilities And Its Ideological Antecedents*. Printed by Media-Tryck, Lund University, Sweden 2014.
- Çelik, Aziz, *Avrupa Birliği Sosyal Politikası ve Türkiye*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2014.
- Erdal, Süleyman, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir 2012.
- European Commission, “Previous Winners of the Access City Award.” *Employment, Social Affairs & Inclusion*. 2021b, Erişim: 28.02.2021, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1141>
- European Commission, “Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030”, *Employment, Social Affairs & Inclusion*, 2021a. Erişim: 28.02.2021, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>
- Finndahl, Kerstin, “Make The Invisible Visible: A Project About Violence Disability Gender Perspective”, *HISO-Rapport*, 2005.
- Government Letter, “Action plan to combat male violence against women, honor related violence and oppression and violence in homosexual relationships”, *Report: 2007/ 8: 39*, 2007. Erişim: 01.03.2021, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2007/11/skr.-20070839/>
- Grönvik, Lars, *Definitions Of Disability İn Social Sciences: Methodological Perspectives*, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala 2005.
- Grönvik, Lars, *.Definitions of Disability in Social Sciences: Methodological Perspectives*, Doctoral dissertation, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala 2007.
- Grönvik, Lars, “Defining Disability: Effects Of Disability Concepts On Research Outcomes”, *International Journal Of Social Research Methodology*, 12(1), 2009. ss.1-18.
- Gustavsson, Sten, “İsveç’te Konuşan Kitaplar: Görme Özürlüler İçin Gelişmekte Olan Bir Olanak”, *Türk Kütüphaneciliği*, 10(1). 1996 ss.44-47.
- Gül, İdil Işıl, *Engelliliğe Dayalı Ayrımcılıkla Mücadelede Hukukun Rolü. Engellilik ve Ayrımcılık*, Karekök Akademi, İstanbul 2015. ss.45-59.
- Güven, H. Sami, *Sosyal Politikanın Temelleri*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2001.
- Hahn, Harlan & Hegamin, Angela Pool, “Assessing Scientific Measures Of Disability”, *Journal Ofdisability Policy Studies*, 12(2), 2001. ss. 114–121.
- Hahn, Harlan, “Antidiscrimination Laws and Social Research on Disability: The Minority Group Perspective”, *Behavioral Sciences and the Law*, 14, 1996.
- Hedlund, Marianne, “Disability As A Phenomenon: A Discourse Of Social And Biological Understanding”, *Disability & Society*, 15(5), 2000, ss.765-780.

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

Hughes, Bill & Paterson, Kevin, “The Social Model Of Disability And The Disappearing Body: Towards A Sociology Of İmpairment”, *Disability & Society*, 12(3), 1997, ss.325-340.

Karcı, Şükrü Mert, *Ombudsman İskandinav Modelleri ve Türkiye Uygulaması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.

Koray, Meryem, *Sosyal Politika*, İmge Kitabevi, Ankara 2005.

Lindbeck, Assar, “The Swedish Experiment”, *Journal of Economic Literature*, 35, 1997, ss.1271-1297.

Ljungholm, Doina Popescu, “Public Health Sistem In Sweden”, *Agora International Journal Of Juridical Sciences*, 8(1), 2014 ss.141-147.

Magnusson, Lennart, “Swedish Model In Historical Context”, *Kobe University Economic Review*, 52, 2006, s.1-9.

Ministry of Culture Sweden, “Inadequate Accessibility Became A New Form Of Discrimination İn 2015”, 2015. Erişim: 15.03.2021, <https://www.government.se/articles/2015/05/inadequate-accessibility-became-a-new-form-of-discrimination-in-2015/>

Ministry of Employment Sweden, “Labour Market İnitatives İn The Budget Bill For 2021”, 2021. Erişim: 15.03.2021, <https://www.government.se/articles/2020/09/labour-market-initiatives-in-the-budget-bill-for-2021/>

Ministry of Justice, “Sweden's Accession To The Council Of Europe Convention On The Prevention And Combating Of Violence Against Women And Domestic Violence, As Well As Certain İssues Concerning Contact Bans Regarding Shared Housing”, 52, Government Offices, Stockholm 2012, Erişim: 16.03.2021, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2012/11/ds-201252/>

Ministry of Social Affairs, “Sweden's first report to the UN Committee on the Convention on the Rights of Persons with Disabilities”, 2011a. Erişim: 11.03.2021, <https://www.regeringen.se/rappporter/2011/02/sveriges-forsta-rapport-till-fns-kommitte-for-konventionen-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning/>

Ministry of Social Affairs, “A Strategy For The İmplementation Of Disability Policy, 2011–2016”, Sweden 2011b. Erişim: 11.03.2021, https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2019/10/Sweden_A-Strategy-for-the-Implementation-of-Disability-Policy-2011-2016.pdf

Municipality of Örkelljunga, “Plan And Building Act. SFS , 2010: 900. [2010]”. *Swedish Parliament. Health and Social Affairs*. 2021. Erişim: 01.03.2021, <https://www.orkelljunga.se/download/18.6f23ce3e157b26e63c625f/1476344311984/Plan-%20och%20byggglagen%20p%C3%A5%20engelska.pdf>

Municipality of Sala, “İnitatives According to the Social Services Act.”, 2020a. Erişim: 02.03.2021, <https://www.sala.se/selfservice/53/?ret=http%3a%2f%2fwww.sala.se%2fcategory%2f3714>

Municipality of Sala, “Availability For New Construction”, 2020b. Erişim: 02.03.2021, <https://www.sala.se/info/4411>

National Center for Women's Peace, [NCK], “Report On Violence Against Women With Disabilities”, Uppsala University Academic Hospital, National Women's Peace Center, Uppsala 2013. Erişim: 01.03.2021, www.nck.uu.se .

National Housing, Construction and Planning Board, “The Building Charter. The royal department of Building. SFS, 612. [1959]”, Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021a. Erişim: 15.03.2021, <https://www.boverket.se/contentassets/22140678c50841128f99d542d6ab2eb7/1959-byggnadsstadga.pdf>

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

National Housing, Construction and Planning Board, “Easily Removed Barriers. BFS, 19 HIN1. [2003]”, Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021b. Erişim: 15.03.2021, <https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling/upphavda/hin---bfs-200319/>

National Housing, Construction and Planning Board, “Accessibility In Public Places. BFS 15 ALM1. [2004]”. Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021c. Erişim: 15.03.2021, <https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling/upphavda/alm---bfs-200415/>

National Housing, Construction and Planning Board, “Accessibility In Public Places. BFS 5 ALM2. [2011]”, Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021d. Erişim: 15.03.2021, <https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling/gallande/alm---bfs-20115/>

National Housing, Construction and Planning Board, “Easily Removed Barriers. BFS 9 HIN3. [2013]”, Swedish Board of Housing, Building and Planning, 2021e. Erişim: 15.03.2021, <https://www.boverket.se/sv/lag--ratt/forfattningssamling/gallande/hin---bfs-201113/>

National Institute of Public Health, “Unnecessary Ill Health: The Health Situation Of People With Disabilities”, *Report No: 2008: 13*, 2008. Erişim: 18.03.2021, <https://www.lulea.se/download/18.7493dba614640a4a51f53f/1401802481819/onodig-ohalsa-statens-folkhalsoinstitut.pdf>

Oliver, Mike, “The Social Model Of Disability: Thirty Years On”, *Disability & Society*, 28(7), 2013, ss.1024-1026.

Organization for Economic Co-operation and Development. [OECD], “Sickness, Disability And Work: Breaking The Barriers. A Synthesis Of Findings Across OECD Countries”, Paris 2010. Erişim: 20.03.2021, <https://www.oecd.org/publications/sickness-disability-and-work-breaking-the-barriers-9789264088856-en.htm>

Samhall.se, “About samhall”, 2021. Erişim: 22.03.2021, <https://samhall.se/om-samhall/>

Shakespeare, Tom, “The Social Model of Disability”, (Ed. Lennard J. Davis), *The Disability Studies Reader*, Routledge, New York 2010. ss. 266-273.

Statistics Sweden’s [SCB], “About Statistic Sweden”, 2021. Erişim: 10.03.2021, <https://www.scb.se/>

Swedish Accessible Media Agency, [MTM], “Our Business”, 2021. Erişim: 08.03.2021, <https://www.mtm.se/>

Swedish Association of Local Authorities and Regions [SALAR], “Municipalities Work And Results Regarding Accessibility In Sweden”, *Swedens Association of Local Authorities and Regions*, Stockholm 2008. Erişim: 22.03.2021, <https://skr.se/integrationsocialomsorg/socialomsorg/funktionshinder.1380.html>

Swedish Association of Local Authorities and Regions. [SALAR], “Municipalities And Regions”, 2021. Erişim: 20.03.2021, <https://skr.se/tjanster/englishpages/municipalitiesandregions.1088.html>

Swedish Parliament, Riksdag, “Ordinance With Instructions for the Swedish Agency for Accessible Media. SFS [2010: 769]”, 2010. Erişim: 29.03.2021, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2010769-med-instruktion-for_sfs-2010-769

Swedish Public Employment Service, “Special Introduction And Follow Up Support (SIUS)”, 2012. Erişim: 02.04.2021, <https://arbetsformedlingen.se/for-arbetssockande/extra-stod/stod-a-o/sarskild-stodperson-for-introduktions--och-uppfoljningsstod---sius>

Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], “Men's Violence Against Women With Disabilities”, The Investigation Institute, Handu AB, Stockholm 2007. Erişim: 02.04.2021, <http://www.handu.se/hurappport/6.mansvald.pdf>

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBD, 4 (8), 129-152

Swedish Research Institute for Disability Policy [HANDU AB], “A Report On The Standard Of Living For The Disabled, Hearing İmpaired, Deaf And Visually İmpaired [Living Condition Survey 2005]”, Stockholm 2005. Erişim: 27.03.2021, https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800010148/2007_26_vald_mot_personer_med_funktionshinder.pdf

Swedish Social Insurance Agency, “Assistance Allowance For Adults With Disabilities”, 2021a, Erişim: 01.04.2021, <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/funktionsnedsattning/assistansersattning>

Swedish Social Insurance Agency, “Disability Compensation”, 2021b. Erişim: 01.04.2021, <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/funktionsnedsattning/handikappersattning>

Swedish Social Insurance Agency, “Additional Cost Compensation For Adults With Disabilities”, 2021c. Erişim: 01.04.2021, <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/funktionsnedsattning/merkostnadsersattning-for-vuxna>

Swedish Social Insurance Agency, “Activity Compensation”, 2021d. Erişim: 02.04.2021, <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/funktionsnedsattning/aktivitetsersattning-och-sjukersattning/aktivitetsersattning-vid-nedsatt-arbetsformaga>

Swedish Social Insurance Agency, “Activity Compensation for Long Term Education”, 2021e. Erişim: 02.04.2021, https://www.forsakringskassan.se/privatpers/funktionsnedsattning/aktivitetsersattning-och-sjukersattning/aktivitetsersattning_forlangd_skolgang ()

Swedish Social Insurance Agency, “Sickness Compensation and Invalidation Pension in Sweden”, 2021f. Erişim: 03.04.2021, https://www.forsakringskassan.se/privatpers/sjuk/sjuk_minst_1_ar/sjukersattning/sickness-compensation-in-sweden

Swedish Social Insurance Agency, “Housing Supplement”, 2021g. Erişim: 03.04.2021, <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/funktionsnedsattning/aktivitetsersattning-och-sjukersattning/bostadstillagg>

Sweden's Women's Lobby, “Final condition for women with disabilities”, 2021. <https://sverigeskvinnolobby.se/slutvillkorat-kvinnor-med-funktionsnedsattning/>

Swedish Work Environment Authority, “An Accessible Work Environment”, 2021. Erişim: 26.03.2021, <https://www.av.se/en/work-environment-work-and-inspections/an-accessible-work-environment/>

Şenkal, Abdulkadir, *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul 2005

Tezgel, Osman, *Sosyal Politika*, Türk-İş Sendikacılık Akademisi Ders Notları 2, Aydoğdu Ofset. Ankara 2013.

The Government of Sweden, “From Patient To Citizen A National Action Plan For Disability Policy. PROP, 1999/2000:79. [2000]”, The Swedish Parliament, 2021a. Erişim: 05.04.2021, <https://www.regeringen.se/contentassets/adb03bff122c45f6bcf5a51f01060f52/-fran-patient-till-medborgare---en-nationell-handlingsplan-for-handikappolitiken>

The Government of Sweden. (). “Follow Up For The National Action Plan For Disability Policy And Basis For Forward Strategy. SKR , 2009/10:166. [2009]”, Swedish Government, Stockholm 2021b. Erişim: 05.04.2021, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2010/04/skr.-200910166/>

The National Board of Health and Welfare, Sweden, “Statistics on Elderly and Persons with Impairments. Management Form 2020”, 2020. Erişim: 15.03.2021, <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2021-3-7273.pdf>

ÇILĞIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSB, 4 (8), 129-152

The National Board of Health and Welfare Sweden, “Rarely Seen - Educational Material On Violence Against Women With Disabilities”, Stockholm 2011. Erişim: 15.03.2021, <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2011-9-6.pdf>

Traffic Analysis, Sweden, “Monitoring Of The Transport Policy Objectives”, *Trafik Analys Rapport*, Stockholm 2015. Erişim: 14.04.2021, <https://www.trafa.se/en/travel-survey/travel-survey/the-swedish-national-travel-survey-20152016-6500/>

Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO], “159 No’lu Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam (Sakatlar) Sözleşmesi”, Cenevre 1983. Erişim: 12.04.2021, https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377302/lang--tr/index.htm

UN General Assembly, “Declaration on the Elimination of Violence Against Women. General Assembly Resolution. A/RES/48/104.”, 1993. Erişim: 12.04.2021, <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/eliminationvaw.pdf>

Union of the Physically Impaired Against Segregation [UPIAS], “Fundamental Principles of Disability”, *The Disability Alliance, London* 1976. Erişim: 30.03.2021, <https://disability-studies.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/40/library/UPIAS-fundamental-principles.pdf>

United Nations, [UN], “Convention On The Rights Of Persons With Disabilities”, 2006. Erişim: 09.04.2021, <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

Urhan, Gülcan, “Uluslararası Dostluk Konseyi (CIF) İsveç Mesleki Ve Kültürel Değişim Programı Raporu”, 2009.

Zastrow, Charles, “Introduction to Social Work and Social Welfare. Empowering People”, Cengage Learning, 12th Edition, Canada 2015.

ÇILGIN, T. (2021), Sosyal Demokrat Refah Devletlerinin Engellilere Yönelik Sosyal Politikaları: İsveç Örneği, AUSBĐ, 4 (8), 129-152